

Raport z ewaluacji Turnusów Uśmiechu realizowanych przez Fundację ING Dzieciom w latach 2006-2016

MAGDALENA KOCEJKO

Spis treści

1.	Streszczenie raportu.....	3
2.	Wprowadzenie	4
3.	Przedmiot ewaluacji	4
4.	Zastosowana metodologia badawcza i dobór grupy badanej.....	6
5.	Wyniki przeprowadzonej ewaluacji.....	8
5.1	Podstawowe informacje o Turnusach Uśmiechu - wyniki analizy ilościowej.....	8
5.1.1	Podstawowe informacje o placówkach, które wzięły udział w Turnusach Uśmiechu	8
5.1.2	Podstawowe informacje o uczestnikach/uczestniczkach Turnusów Uśmiechu.....	15
5.1.3	Podstawowe informacje o dzieciach, które uczestniczyły w Turnusach Uśmiechu	15
5.1.4	Podstawowe informacje o rodzicach i innych osobach spokrewnionych, które uczestniczyły w Turnusach Uśmiechu	17
5.2	Turnusy Uśmiechu w ocenie kierowników placówek/osób odpowiedzialnych za organizację wyjazdu.....	18
5.2.1	Informacje o uczestnikach, celach i sposobie uzyskania informacji o możliwości wzięcia udziału w Turnusie Uśmiechu.....	20
5.2.2	Ogólna ocena Turnusów Uśmiechu.....	22
5.2.3	Ocena turnusów terapeutyczno-rehabilitacyjnych	25
5.3	Turnusy Uśmiechu w ocenie kadry z placówek, które uczestniczyły w wyjazdach	27
5.4	Turnusy Uśmiechu w ocenie uczestników/uczestniczek.....	30
5.4.1	Perspektywa dzieci	30
5.4.2	Perspektywa rodziców/opiekunów	32
5.5	Turnusy Uśmiechu w ocenie pracowników/współpracowników Ośrodka Fundacji ING Dzieciom	34
6.	Efekty i wpływ Turnusów Uśmiechu.....	36
6.1.1	Efekty wśród dzieci	37
6.1.2	Specyficzne efekty turnusów terapeutyczno-rehabilitacyjnych.....	42
6.1.3	Efekty wśród rodziców/opiekunów	46
6.1.4	Efekty wśród kadry	49
6.1.5	Wpływ uczestnictwa w turnusach na funkcjonowanie placówek	51
6.2	Studium przypadku - szczegółowa analiza wpływu Turnusów Uśmiechu na wybranych przykładach.....	55
6.2.1	Wpływ turnusów edukacyjnych na przykładzie Szkoły Podstawowej nr 16 w Zabrze..	55
6.2.2	Wpływ kolonii/zimowisk na przykładzie Gminy Bojszowy	56
6.2.3	Wpływ turnusów terapeutyczno-rehabilitacyjnych na przykładzie Zespołu Szkół Specjalnych nr 8 w Katowicach	57
7.	Wnioski	59

7.1	Wnioski ogólne	59
7.2	Zasięg Turnusów Uśmiechu	61
7.3	Rekrutacja na Turnusy Uśmiechu	62
7.4	Cele Turnusów Uśmiechu	63
7.5	Program Turnusów Uśmiechu	63
7.6	Wnioski dotyczące efektów i wpływu Turnusów Uśmiechu	64
8.	Rekomendacje i dylematy związane z funkcjonowaniem Turnusów Uśmiechu	66
8.1	Rekomendacje	67
8.2	Dylematy:	69
9.	Spis wykresów	69
10.	Spis tabel	70

1. Streszczenie raportu

Raport opisuje wyniki badania ewaluacyjnego Turnusów Uśmiechu - tygodniowych lub dwutygodniowych wyjazdów dla dzieci w trudniejszej sytuacji życiowej, organizowanych przez Fundację ING Dzieciom. Ewaluacja objęła turnusy, które odbyły się w latach 2006-2016 w Wiśle i prowadzona była w okresie styczeń - luty 2017.

Badanie ewaluacyjne obejmowało przeprowadzenie badań ankietowych i wywiadów wśród wszystkich grup zaangażowanych w turnusy: kierownictwa placówek, kadry, uczestników (dzieci, rodziców/opiekunów), pracowników i współpracowników Fundacji ING Dzieciom.

Wyniki badania ewaluacyjnego pokazały, że Turnusy Uśmiechu to bardzo profesjonalnie zorganizowane, wysokiej jakości merytoryczne wsparcie dla dzieci w trudniejszej sytuacji życiowej. Na wysoką ocenę turnusów wpływa przede wszystkim profesjonalna i bardzo zaangażowana kadra pracująca i współpracująca z Ośrodkiem Fundacji ING Dzieciom, bogaty program turnusów i ich perfekcyjna organizacja, a także faktyczne przełożenie na efekty.

Efekty uczestnictwa w Turnusach Uśmiechu wystąpiły zarówno wśród dzieci, rodziców/opiekunów, jak i kadry, która przyjeżdżała do Wisły z placówek. Wśród dzieci efekty przejawiają się przede wszystkim we wzroście wiary we własne możliwości, nauce nowych umiejętności, poprawie samooceny i większym zaufaniu do dorosłych. Dla rodziców i opiekunów uczestnictwo w turnusach zaowocowało zmianą stosunku do samodzielności dziecka, dawało możliwość odpoczynku i uzyskania wsparcia od osób w podobnej sytuacji życiowej.

Bardzo dobrym podsumowaniem wyników całego badania ewaluacyjnego jest poniższy cytat:

Nazwa Turnusy Uśmiechu sprawdza się w 100%. My naprawdę mieliśmy w świetlicy, i to już jest na fakcie, dziecko które się nigdy nie uśmiechało. Pierwszy raz widziałam to dziecko, że ono się śmiało, rozmawiało, normalnie się zachowywało na tym turnusie.

Ja pamiętam, że u dziecka pierwszy raz widziałyśmy uśmiech i że dziecko się umie na głos śmiać.

Tak, że nazwa jest adekwatna.

(kierowniczką zimowiska dla dzieci ze świetlic środowiskowych w gminie wiejskiej).

2. Wprowadzenie

Niniejszy raport opisuje wyniki ewaluacji programu Turnusy Uśmiechu, stworzonego i realizowanego przez Fundację ING Dzieciom w Ośrodku Regle w Wiśle w latach 2006-2016. Ewaluacja przeprowadzona została w okresie styczeń-luty 2017 roku.

Raport składa się z następujących części:

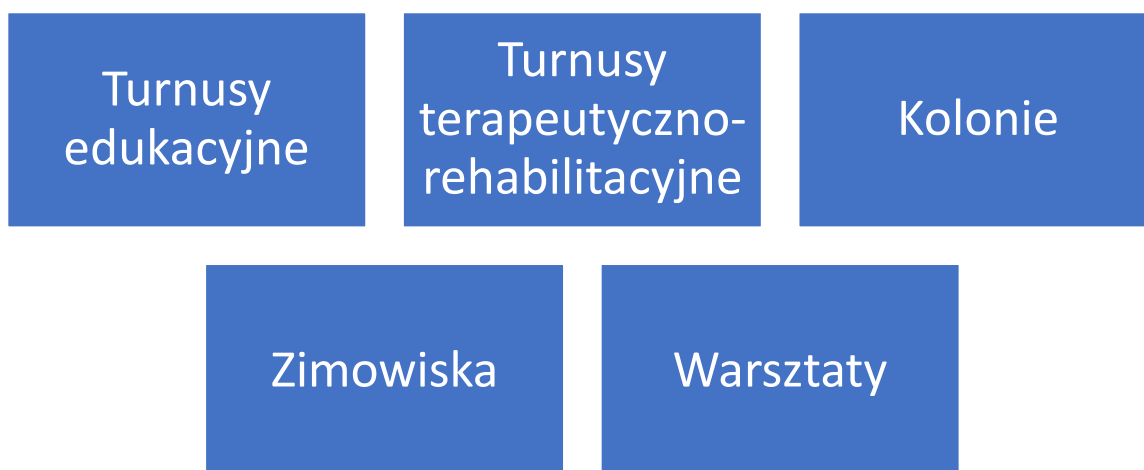
- Opis przedmiotu ewaluacji
- Opis zastosowanej metodologii badawczej i sposobu doboru grupy badanej
- Wyniki analizy ilościowej przeprowadzonej na podstawie bazy danych udostępnionej przez Fundację ING Dzieciom (analiza placówek, analiza uczestników)
- Wyniki badania ewaluacyjnego przeprowadzonego wśród kierownictwa placówek/osób zaangażowanych w organizację turnusów (perspektywa kierowników placówek)
- Wyniki badania ewaluacyjnego przeprowadzonego wśród kadry z placówek (perspektywa kadry)
- Wyniki badania ewaluacyjnego przeprowadzonego wśród uczestników (perspektywa dzieci, perspektywa rodziców/opiekunów)
- Wyniki badania ewaluacyjnego przeprowadzonego wśród pracowników i współpracowników Fundacji ING Dzieciom
- Efekty i wpływ Turnusów Uśmiechu (wśród dzieci, wśród rodziców/opiekunów, wśród kadry, wpływ uczestnictwa na placówki)

Na końcu raportu znajdują się wnioski z przeprowadzonego badania, a także rekomendacje dotyczące kształtu i sposobu organizacji Turnusów Uśmiechu w przyszłości.

3. Przedmiot ewaluacji

Przedmiotem ewaluacji były Turnusy Uśmiechu realizowane przez Fundację ING Dzieciom w latach 2006-2016.

Turnusy to tygodniowe lub dwutygodniowe wyjazdy dla dzieci w trudniejszej sytuacji życiowej (ze środowisk zagrożonych wykluczeniem, z różnymi niepełnosprawnościami itd.), które Fundacja organizuje w Ośrodku Regle w Wiśle. Dzielą się one na następujące typy:

Na Turnusy Uśmiechu zawsze przyjeżdżają grupy uczniów wraz z kadrami z konkretnych placówek (szkoła, placówka wsparcia dziennego, stowarzyszenie itd.). Fundacja ING Dzieciom pokrywa 100% kosztów pobytu na turnusie i organizuje atrakcje na miejscu. Po stronie placówki jest zapewnienie kadry i opracowanie programu wyjazdu.

Przedmiotem ewaluacji były Turnusy Uśmiechu zrealizowane w ciągu 10 lat. Ewaluacja obejmowała dwa kluczowe zagadnienia:

- Zasięg, efekty i wpływ turnusów
- Organizacja turnusów i funkcjonowanie Ośrodka Fundacji ING Dzieciom

Założono, że ewaluacja przyniesie odpowiedź na następujące pytania badawcze:

Pytania odnoszące się do zasięgu, efektów i wpływu turnusów:

- Do kogo (jakich grup, miejsc) najczęściej trafia wsparcie w postaci turnusów?
- Jakie są potrzeby odbiorców uczestniczących w turnusach? Czy i w jakim zakresie turnusy odpowiadają potrzebom odbiorców?
- Czy i w jakim zakresie turnusy przynoszą efekty? Czy i w jakim zakresie efekty turnusów utrzymują się w czasie? Jak te efekty oceniają przedstawiciele różnych grup (uczestnicy/-czki, kadra specjalistyczna, kierownicy/-czki jednostek)
- Czy i w jakim zakresie uczestnictwo w turnusach wpływa na społeczność lokalną?
- Jak zdefiniowane są cele turnusów? Jakie cele turnusy mają najczęściej?
- Jakie wartości/jaka misja przyświeca realizacji turnusów uśmiechu? Czy te wartości/misja są podobnie definiowane przez różne grupy interesariuszy?

Pytania odnoszące się do organizacji turnusów i funkcjonowania Ośrodka

- Czy należy wprowadzić zmiany w sposobie rekrutacji na turnusy? Jeśli tak, to jakie zmiany są oczekiwane?
- Czy należy wprowadzić zmiany w sposobie organizacji turnusów? Jeśli tak, to jakie zmiany są oczekiwane?
- Jak oceniane są zasady panujące na turnusach? Jaki wpływ te zasady mają na przebieg turnusów?

Przyjęto, że ewaluacja prowadzona będzie w oparciu o określone kryteria:

- **Skuteczność (effectiveness)** – kryterium to pozwala ocenić, do jakiego stopnia cele przedsięwzięcia zdefiniowane na etapie programowania zostały osiągnięte.
- **Trwałość efektów (sustainability)** – kryterium to pozwala ocenić, czy pozytywne efekty programu na poziomie celu trwają po zakończeniu wsparcia , a także czy możliwe jest utrzymanie się wpływu przedsięwzięcia w dłuższym okresie.
- **Trafność (relevance)** – kryterium to pozwala ocenić, w jakim stopniu przyjęte cele programu odpowiadają zidentyfikowanym problemom w obszarze objętym wsparciem i/lub realnym potrzebom beneficjentów.

4. Zastosowana metodologia badawcza i dobór grupy badanej

Ewaluacja przeprowadzona została z wykorzystaniem jakościowych i ilościowych metod badawczych.

Wykorzystane zostały następujące metody badawcze:

- Ankiety online
- Ankiety telefoniczne
- Wywiady indywidualne
- Wywiady telefoniczne

Ewaluacja przeprowadzona została w okresie styczeń- luty 2017 przez podmiot zewnętrzny- Magdalenę Kocejko, właścicielkę firmy ewaluacyjnej i członkinię Polskiego Towarzystwa Ewaluacyjnego. Zewnętrzny charakter ewaluacji zapewnił jej niezależność i pozwolił na uzyskanie bardziej wiarygodnych wyników- beneficjenci nie czuli się zobowiązani do wystawiania tylko dobrych ocen z poczucia wdzięczności za otrzymane wsparcie (taka sytuacja miałaby miejsce, gdyby ewaluacja prowadzona była przez pracowników Fundacji ING Dzieciom).

Badanie ewaluacyjne zostało zaprojektowane w taki sposób, żeby uwzględniało perspektywę różnych grup. W związku z tym, badaniem ewaluacyjnym objęci zostali zarówno uczestnicy/czki turnusów (dzieci/rodzice i opiekunowie), kadra kierownicza i specjalistyczna z placówek, które przyjeżdżały na turnusy, a także pracownicy i współpracownicy Ośrodka Fundacji ING Dzieciom:

Szczegółowy dobór uczestników/-czek badania zaplanowany został następująco:

- **Kierownicy placówek/osoby odpowiedzialne za organizację turnusu, które wzięły udział w Turnusach Uśmiechu.**

Badanie przeprowadzone za pomocą ankiety online na pełnej próbie badawczej na podstawie danych z bazy danych udostępnionej przez Fundację ING Dzieciom (z racji na braki w bazie, ankieta rozesłana do 80 spośród 93 placówek, ostatecznie została wypełniona przez 35 osób).

Dodatkowo przeprowadzone zostały 4 pogłębione wywiady indywidualne z kierownikami placówek.

- **Kadra, która pracowała na turnusach (nauczyciele, specjaliści, wolontariusze).**

Badanie przeprowadzone za pomocą ankiety telefonicznej po wybraniu celowej próby badawczej na podstawie bazy danych dostarczonej przez Fundację ING Dzieciom spośród osób uczestniczących w Turnusach Uśmiechu w ciągu ostatnich 3 lat. Dodatkowo badanie wspomagane wywiadami indywidualnymi. W sumie ankieta wypełniona została przez 24 osoby i przeprowadzono 6 wywiadów.

- **Rodzice/opiekunowie i inni członkowie rodzin, którzy wzięli udział w turnusach.**

Badanie przeprowadzone za pomocą ankiety telefonicznej po wybraniu celowej próby badawczej na podstawie bazy danych dostarczonej przez Fundację ING Dzieciom spośród osób uczestniczących w

Turnusach Uśmiechu w ciągu ostatnich 3 lat. Dodatkowo badanie wspomagane wywiadami indywidualnymi. W sumie ankieta została wypełniona przez 23 osoby i przeprowadzono 4 wywiady.

➤ **Dzieci uczestniczące w Turnusach Uśmiechu**

Badanie przeprowadzone za pomocą wywiadów indywidualnych i grupowych w wybranych placówkach. W sumie w badaniu wzięło udział 30 dzieci uczestniczących w 3 różnych typach turnusów: edukacyjnych, koloniach/zimowiskach, terapeutyczno-rehabilitacyjnym.

➤ **Pracownicy i współpracownicy Fundacji ING Dzieciom**

Badanie przeprowadzone za pomocą wywiadów indywidualnych i wywiadów telefonicznych. W sumie przeprowadzono 10 wywiadów (4 wywiady indywidualne, 6 wywiadów telefonicznych).

Taka konstrukcja badania pozwoliła na uzyskanie pogłębionych wyników i zróżnicowanych perspektyw.

5. Wyniki przeprowadzonej ewaluacji

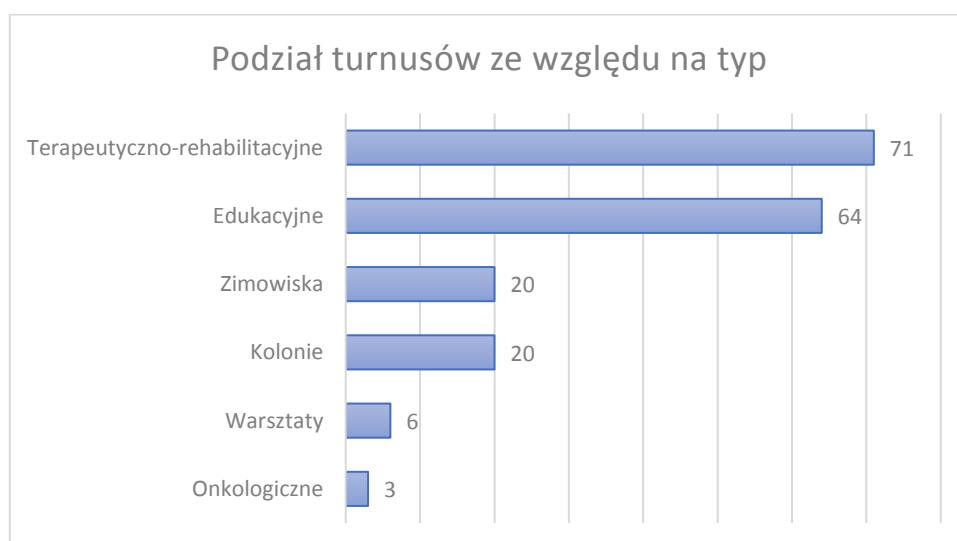
5.1 Podstawowe informacje o Turnusach Uśmiechu - wyniki analizy ilościowej

Wyniki analizy ilościowej przeprowadzonej na podstawie bazy danych udostępnionej przez Fundację ING Dzieciom przedstawione zostały w następującym kluczu:

- Analiza ilościowa placówek, które brały udział w Turnusach Uśmiechu
- Analiza uczestników/uczestniczek Turnusów Uśmiechu

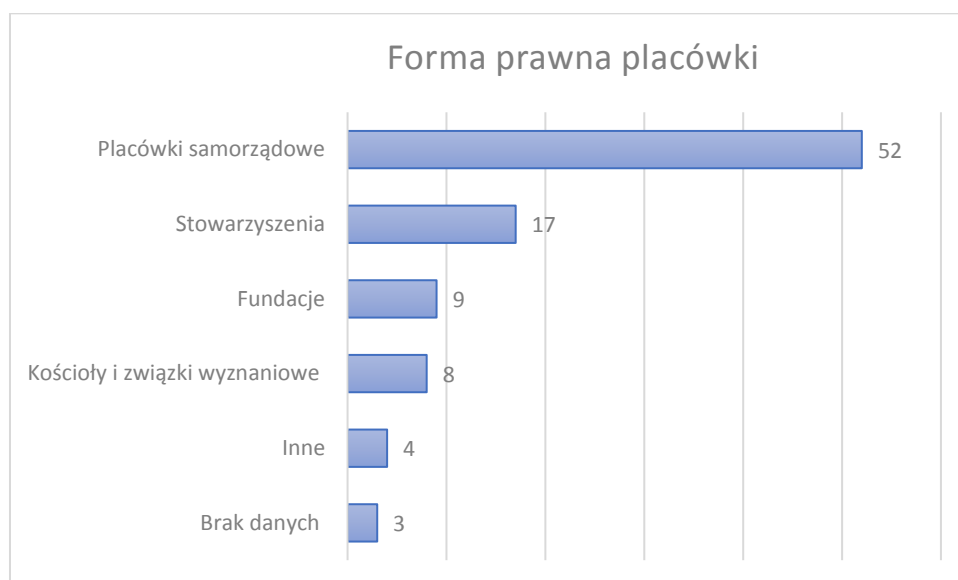
5.1.1 Podstawowe informacje o placówkach, które wzięły udział w Turnusach Uśmiechu

W latach 2006-2016 Fundacja ING Dzieciom zorganizowała 184 turnusy. Wśród nich najwięcej odbyło się turnusów -terapeutyczno-rehabilitacyjnych (71) i edukacyjnych (60). Szczegółowy podział turnusów ze względu na ich typ przedstawia wykres poniżej:

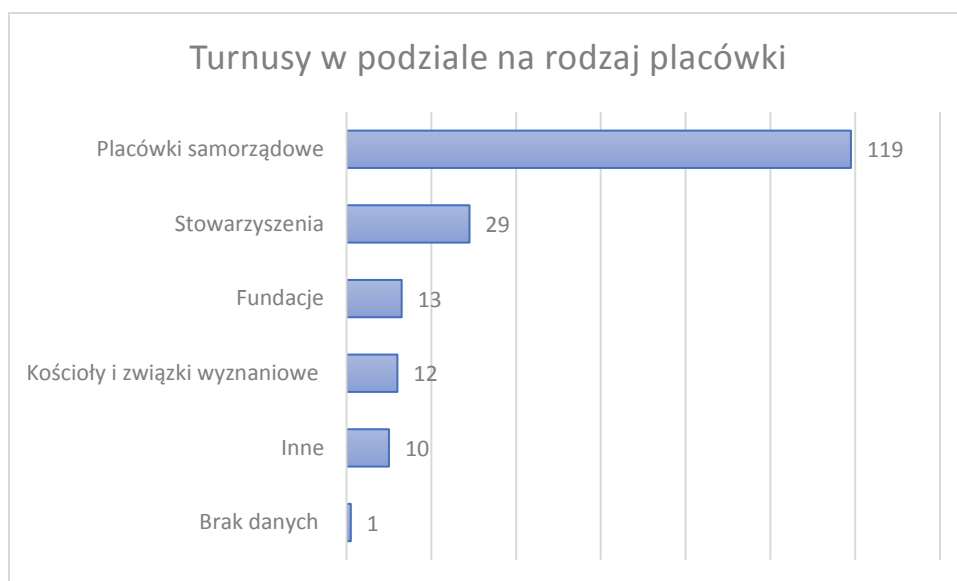
Wykres 1 Podział turnusów ze względu na typ (n-93)

W sumie w turnusach wzięły udział 93 różne placówki. Najwięcej z nich to placówki samorządowe (52). Ponadto na turnusy przyjeżdżały fundacje i stowarzyszenia (26), kościoły i związki wyznaniowe (8), a także inne podmioty (np. szpitale). Szczegółowy podział placówek ze względu na formę prawną przedstawia wykres poniżej:

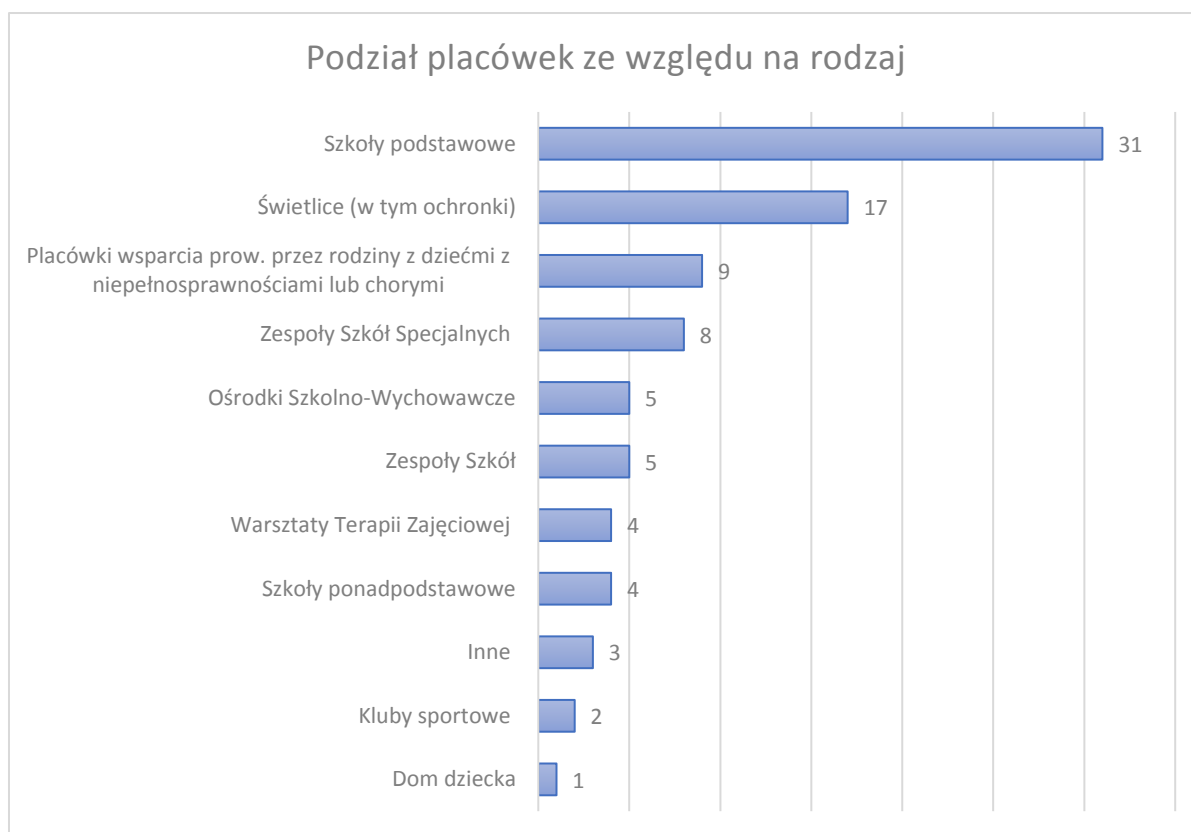
Wykres 2 Forma prawna placówek, które przyjeżdżały na Turnusy Uśmiechu (n-93)

Warto przeanalizować rodzaj placówek także pod kątem liczby turnusów, w których uczestniczyły. Spośród 184 turnusów aż 119 skierowanych było do placówek samorządowych. Wsparcie skierowane do tego typu instytucji stanowiło aż 65% wszystkich turnusów. Kolejną grupą były stowarzyszenia (29) i fundacje (13), które w sumie uczestniczyły w 42 turnusach (23% turnusów). Szczegółowy podział turnusów, ze względu na rodzaj placówki, która w nich uczestniczyła przedstawia wykres poniżej:

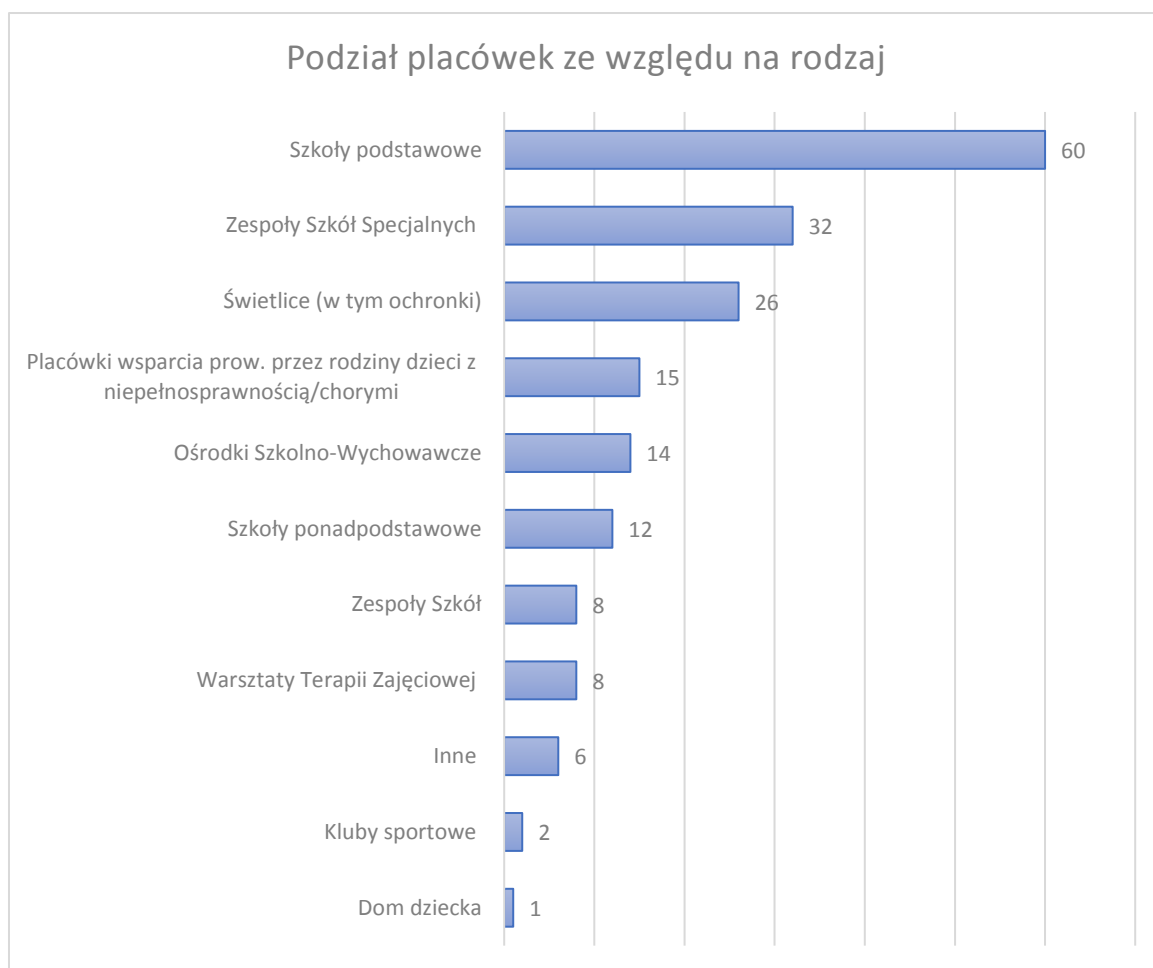
Wykres 3 Turnusy w podziale na formę prawną placówki, które w nich uczestniczyły (N-184)

Najczęściej do Wisły na turnusy przyjeżdżały szkoły podstawowe (31 placówek) i świetlice środowiskowe (17 placówek). Trzecią kategorią placówek, które przyjeżdżały na turnusy są placówki wsparcia dziennego prowadzone przez rodziców dzieci z niepełnosprawnością intelektualną, autyzmem lub chorych onkologicznie. Czwartą najczęstszą kategorią placówek, które przyjeżdżały do Wisły były Zespoły Szkół Specjalnych (8). Szczegółowy podział placówek ze względu na rodzaj przedstawia wykres poniżej:

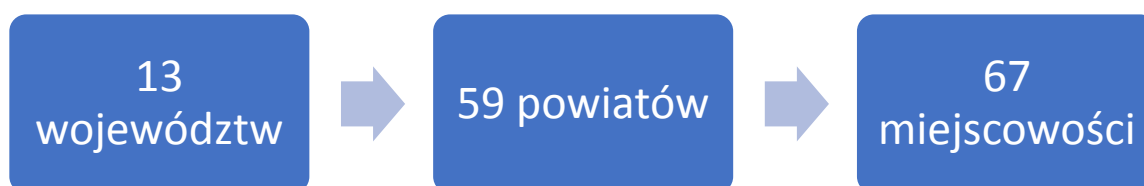
Wykres 4 Podział placówek ze względu na rodzaj (N-93)

Rozkład turnusów pod względem rodzaju placówek, które przyjeżdżały do Wisły pokazuje, że szkoły podstawowe uczestniczyły w największej liczbie Turnusów Uśmiechu (60 turnusów, tj. 32% wszystkich turnusów). Następne w kolejności były zespoły szkół specjalnych (32 turnusy, tj. 17% wszystkich turnusów). Trzeci typ placówek, które przyjeżdżały na turnusy najczęściej to różnego typu świetlice (26 turnusów, 14% wszystkich turnusów). Szczegółowy podział placówek ze względu na ich rodzaj przedstawia wykres poniżej:

Wykres 5 Podział turnusów ze względu na rodzaj placówek

Turnusy Uśmiechu zorganizowane w latach 2006-2016 objęły swym zasięgiem 13 województw, jednakże zasięg ten był bardzo nierównomiernie rozłożony. W wyjazdach wzięły udział placówki z 13 województw, z 59 powiatów i z 67 miejscowości:

Zdecydowanie najczęściej w Turnusach Uśmiechu brały udział placówki z województwa śląskiego (29). Stanowiły one prawie 1/3 wszystkich placówek. Kolejnym województwem, z którego najczęściej przyjeżdżano na turnusy jest Małopolska (10) i Podkarpacie (9). Nigdy w turnusach nie

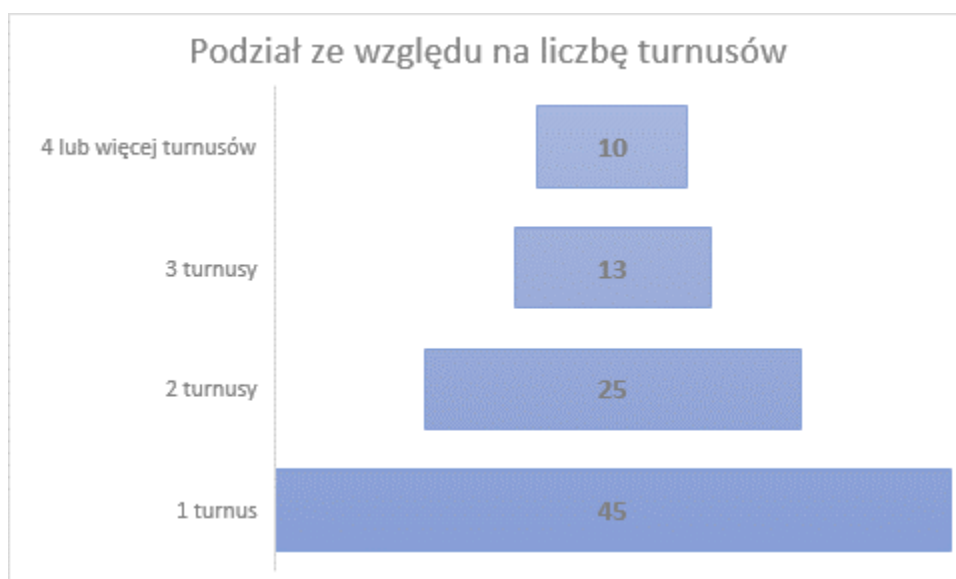
uczestniczyły placówki z województwa podlaskiego, pomorskiego ani kujawsko-pomorskiego. Szczegółowy podział placówek ze względu na województwo, z którego przyjechały pokazuje wykres poniżej:

Wykres 6 Podział placówek ze względu na województwa (n-93)

Warto zaznaczyć, że wśród 67 miejscowości, które wzięły udział w turnusach aż 10 to miejscowości położone w powiecie katowickim.

Ponad połowa placówek przyjechała na Turnus Uśmiechu więcej niż raz (48 placówek, 52%). 10 placówek przyjeżdżało do Wisły 4 lub więcej razy (przy czym rekordzista był na turnusach aż 10 razy). W sumie 10 placówek, które najczęściej przyjeżdżało do Ośrodka Fundacji ING Dzieciom uczestniczyło aż w 50 turnusach. Kolejne 13 placówek (14%) uczestniczyło w ciągu 10 lat w 3 turnusach, a 25 placówek w 2 turnusach (26%). Niecała połowa placówek przyjechała do Wisły tylko raz (45 placówek, 49%). Graficznie rozkład ten przedstawia wykres poniżej:

Wykres 7 Podział placówek ze względu na liczbę turnusów, na które przyjeżdżały do Wisły (N-93)

Wśród 10 placówek, które najczęściej przyjeżdżały do Wisły aż 5 to zespoły szkół specjalnych. W grupie tej znajduje się także jeden ośrodek szkolno-wychowawczy, jedna szkoła podstawowa, stowarzyszenie i zespół szkół. Aż 6 placówek z rekordowej dziesiątki znajduje się w województwie śląskim. Listę placówek-rekordzistów przedstawia wykres poniżej:

Nazwa placówki:	Liczba turnusów
ZESPÓŁ SZKÓŁ SPECJALNYCH NR 8 IM. ANDRZEJA MEŁĘCKIEGO W KATOWICACH	10
SPECJALNY OŚRODEK SZKOLNO-WYCHOWAWCZY W SANOKU	7
GMINA BOJSZOWY	5
STOWARZYSZENIE NA RZECZ OSÓB Z UPOŚLEDZENIEM UMYSŁOWYM „RAZEM”	4
SZKOŁA PODSTAWOWA IM. KARDYNAŁA. S.WYSZYŃSKIEGO W MAJDANIE WIELKIM	4
ZESPÓŁ NIEPUBLICZNYCH SZKÓŁ SPECJALNYCH W TARNOWIE	4
ZESPÓŁ SZKÓŁ PUBLICZNYCH W JELONKACH	4
ZESPÓŁ SZKÓŁ SPECJALNYCH NR 12 W KATOWICACH	4
ZESPÓŁ SZKÓŁ SPECJALNYCH NR 4 W SOSNOWCU	4
ZESPÓŁ SZKÓŁ SPECJALNYCH W SIEMIANOWICACH ŚLĄSKICH	4

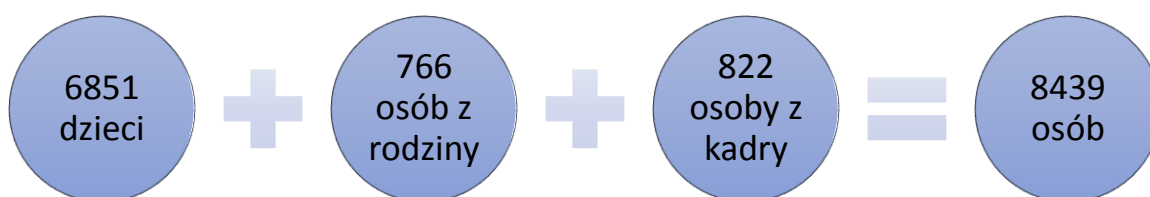
Tabela 1 Lista placówek, które najczęściej uczestniczyły w Turnusach Uśmiechu

Podsumowując, na Turnusy Uśmiechu przyjeżdżały najczęściej placówki prowadzone przez samorządy. Wsparcie nie miało charakteru ogólnopolskiego i nie było rozłożone równomiernie. Ponad 1/3 wszystkich placówek, które uczestniczyły w wyjazdach pochodziła z województwa śląskiego. Placówki z trzech województw (podlaskie, pomorskie, kujawsko-pomorskie) nigdy nie uczestniczyły w

Turnusach Uśmiechu. Ponad połowa placówek przyjechała do Wisły więcej niż raz, a rekordzista przyjeżdżał do Wisły 10 razy.

5.1.2 Podstawowe informacje o uczestnikach/uczestniczkach Turnusów Uśmiechu

Analiza udostępnionej przez Fundację ING Dzieciom bazy danych pokazała, że w latach 2006-2016 w Turnusach Uśmiechu wzięło udział 8439 osób, w tym 6851 dzieci, 766 osób z rodziny (rodzice, rodzeństwo, inne osoby spokrewnione) i 822 osoby z kadry z placówek (nauczyciele, specjaliści, wolontariusze). Podział ten pokazuje poniższa grafika:

Rysunek 1 Uczestnicy turnusu - podział ze względu na typ uczestnika

Oznacza to, że dzieci stanowiły 81% wszystkich uczestników Turnusów Uśmiechu, rodzice i inne osoby spokrewnione 9%, a kadra około 10% wszystkich osób, które przyjeżdżały do Wisły.

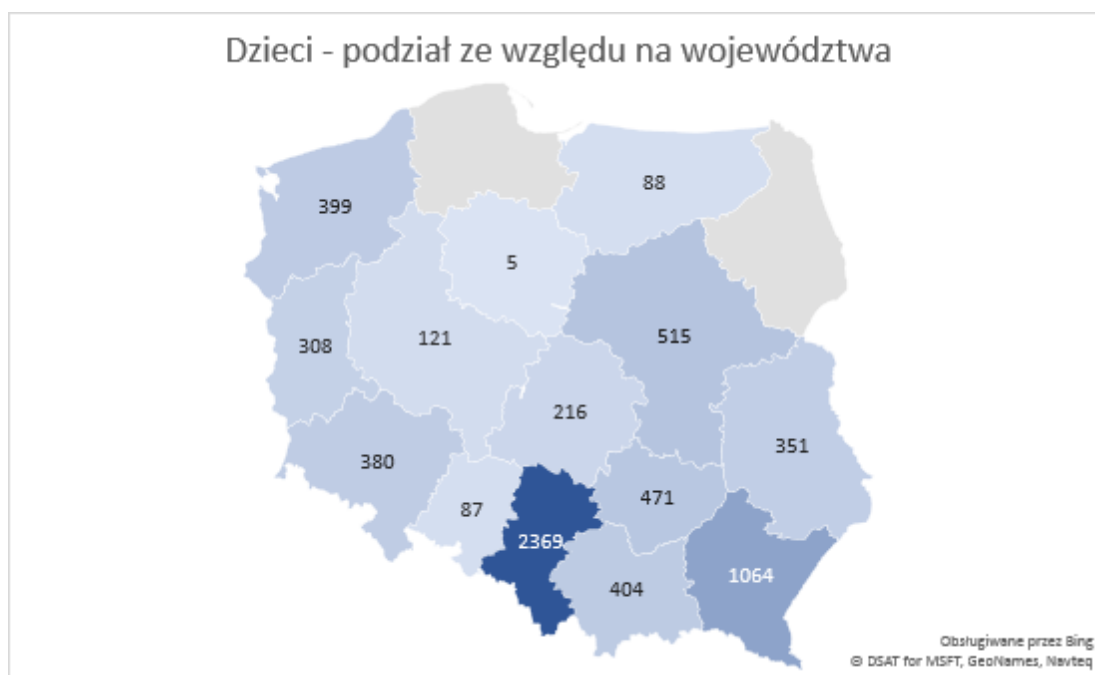
5.1.3 Podstawowe informacje o dzieciach, które uczestniczyły w Turnusach Uśmiechu

W Turnusach Uśmiechu wzięło udział 3476 dziewczynek i 3374 chłopców. Graficznie rozkład ten przedstawia wykres poniżej:

Wykres 8 Dzieci - podział ze względu na płeć (N-6851)

Najwięcej dzieci przyjechało na Turnusy Uśmiechu z województwa śląskiego. Było to aż 2369 osób, czyli 34% wszystkich uczestników z tej grupy. Kolejnym województwem, z którego dzieci przyjeżdżały do Wisły szczególnie często było województwo podkarpackie (1064 osoby, 15% uczestników). Szczegółowy rozkład uczestników ze względu na województwo przedstawia wykres poniżej:

Wykres 9 Dzieci - podział ze względu na województwo (n-6851)

W sumie do Wisły przyjeżdżały dzieci z 489 miejscowości. Rekordzistą są Katowice, z których przyjechało aż 333 uczestników z tej grupy. W pierwszej dziesiątce miejscowości jest aż 5 miejscowości z województwa śląskiego. Szczegółowe informacje o „rekordzistach” przedstawia tabela poniżej:

NAZWA MIEJSCOWOŚCI	LICZBA DZIECI
KATOWICE	333
SIEMIANOWICE ŚLĄSKIE	238
ŁĘSKO	187
ŻARY	184
ZABRZE	171
ŚWIĘTOCHŁOWICE	159
ŁUBNICE	156
USTRZYKI-DOLNE	156
MYSŁOWICE	151

Tabela 2 Miejscowości, z których dzieci najczęściej przyjeżdżały na Turnusy Uśmiechu

5.1.4 Podstawowe informacje o rodzicach i innych osobach spokrewnionych, które uczestniczyły w Turnusach Uśmiechu

W Turnusach Uśmiechu uczestniczyło w sumie 766 osób z otoczenia. Zdecydowana większość z nich to kobiety (583 osoby, 76%).

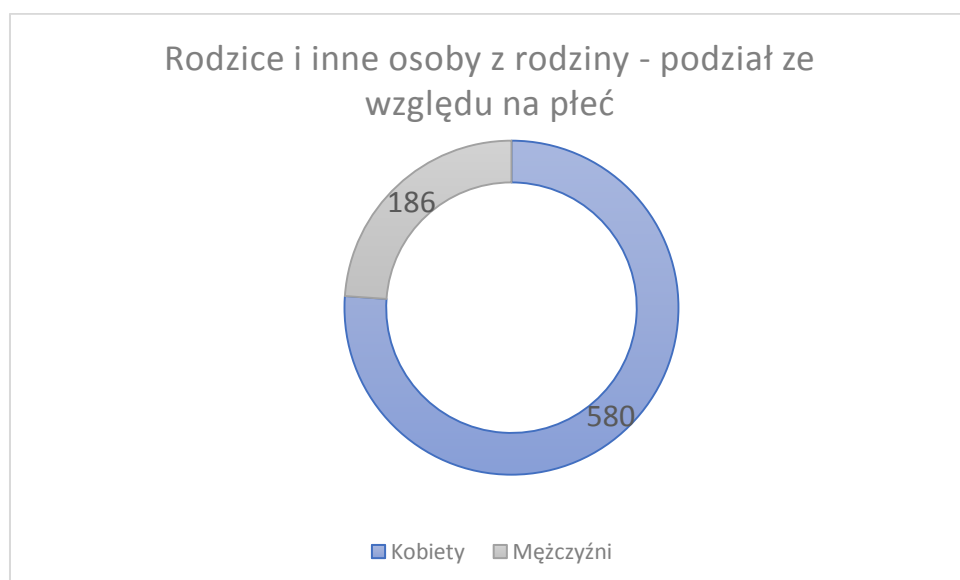
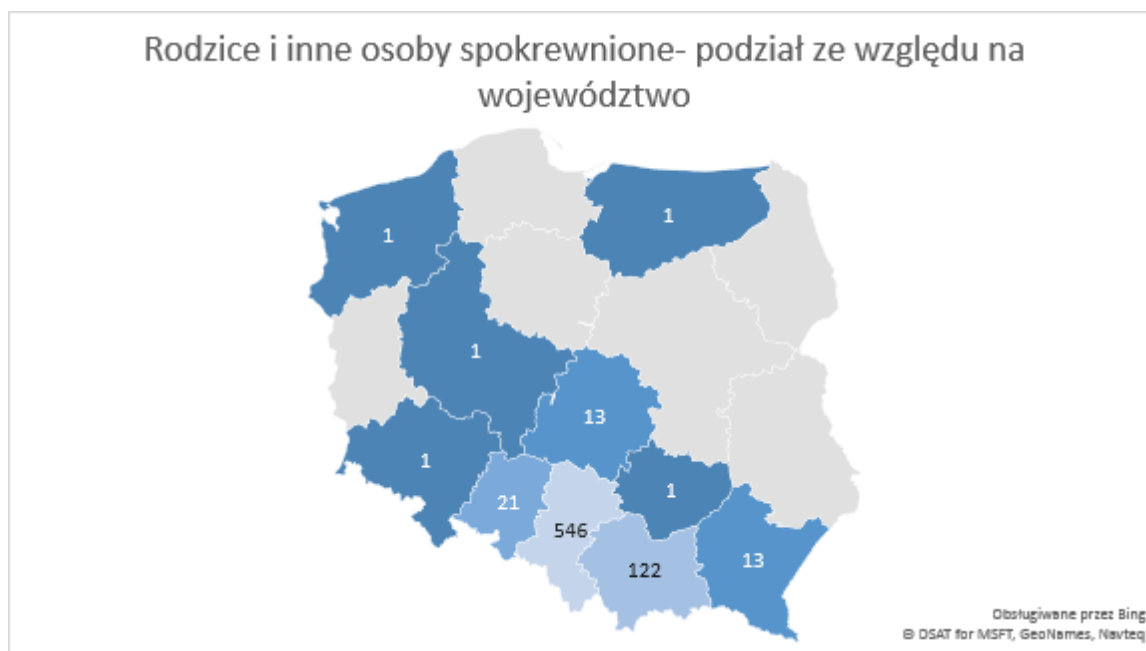

Tabela 3 Rodzice i inne osoby z otoczenia, podział ze względu na płeć (N-766)

Na Turnusy Uśmiechu najczęściej przyjeżdżali rodzice/opiekunowie z województwa śląskiego. Stanowili oni zdecydowaną większość, bo aż 74% wszystkich uczestników z tej grupy. Rodzice i inne

osoby z rodzin uczestników przyjeżdżały do Wisły tylko z 5 województw (z kolejnych 5 przyjechała tylko 1 osoba, a z 6 nikt). Widać to na poniższej mapie:

Wykres 10 Rodzice i inne osoby spokrewnione - podział ze względu na województwo (n-766)

Podsumowując, do Wisły jako opiekunowie/opiekunki przyjeżdżały najczęściej kobiety z województwa śląskiego.

5.2 Turnusy Uśmiechu w ocenie kierowników placówek/osób odpowiedzialnych za organizację wyjazdu

W niniejszym rozdziale przedstawione zostały wyniki badania placówek, które wzięły udział w Turnusach Uśmiechu w latach 2006-2016. Badanie przeprowadzone zostało za pomocą ankiety online na pełnej próbie badawczej na podstawie bazy danych udostępnionej przez Fundację ING Dzieciom w terminie 26 stycznia 2017 - 10 lutego 2017.

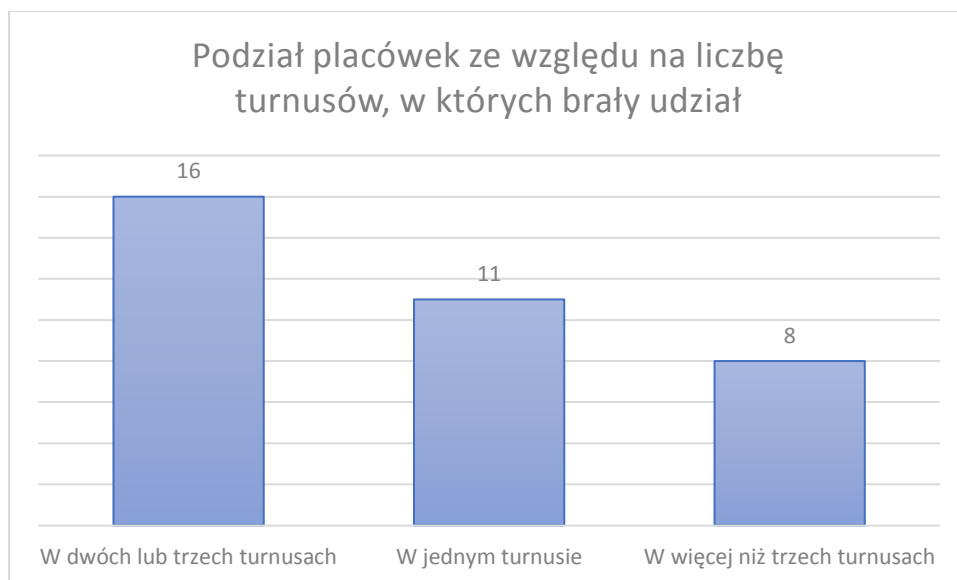
W założeniu ankieta powinna zostać wypełniona przez kierowników turnusów lub osoby bezpośrednio zaangażowane w ich organizację.

W sumie wypełniono 35 ankiet na 80 rozesłanych, co oznacza że stopa zwrotu wyniosła 43%.

Ankiety wypełniło 15 placówek, które uczestniczyły w turnusach terapeutyczno-rehabilitacyjnych, 11 placówek które wzięły udział w turnusach edukacyjnych i 9, które przyjechały do Wisły na kolonie lub zimowisko.

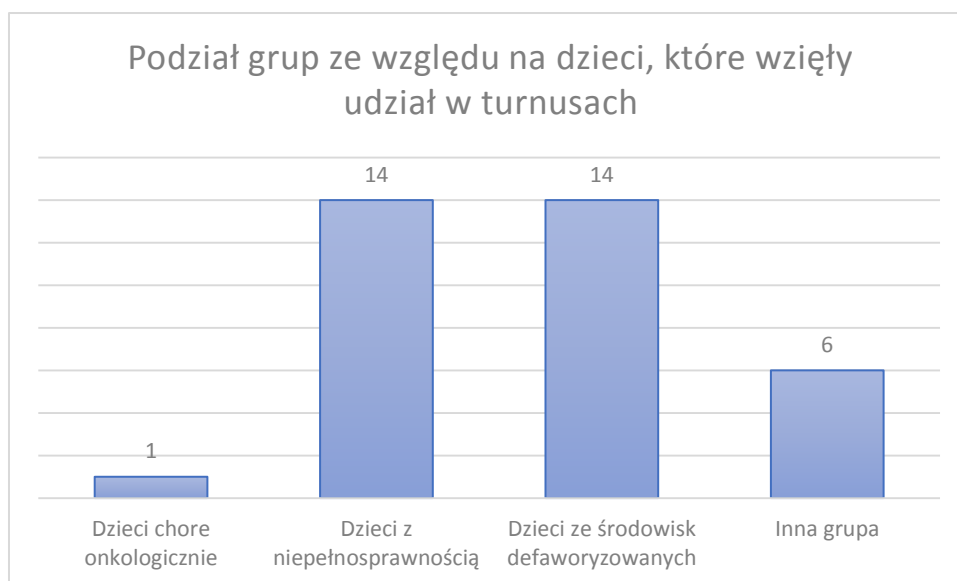
W badaniu wzięły udział zarówno placówki, które uczestniczyły w turnusach dwa, trzy lub więcej razy jak i takie, które przyjechały do Wisły tylko jeden raz. Warto jednak wyraźnie zaznaczyć, że w badaniu są nadreprezentowane placówki, które przyjeżdżały na turnus dwa lub więcej razy, co rzutuje na wyniki badania zwłaszcza w obszarze związanym z efektami i wpływem turnusów.

Informacje o tym, ile razy placówki, których kierownicy wypełnili ankietę, wzięły udział w turnusach przedstawia wykres poniżej:

Wykres 11 Podział uczestników badania, ze względu na liczbę turnusów, w których placówka wzięła udział

W badaniu wzięły udział grupy, które na turnus przyjechały z dziećmi z niepełnosprawnościami (z autyzmem, z niepełnosprawnością intelektualną), dziećmi ze środowisk defaworyzowanych, dziećmi chorymi onkologicznie lub po stracie. Szczegółowy rozkład grup ze względu na typ uczestników przedstawia wykres poniżej:

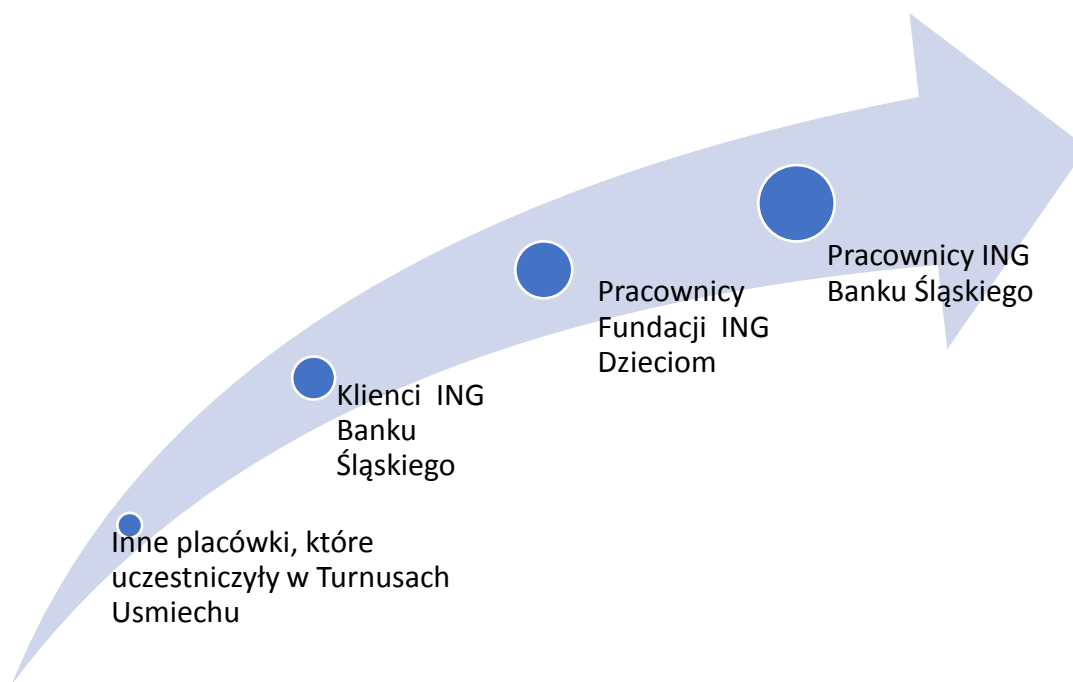
Wykres 12 Podział placówek, które wzięły udział w badaniu ze względu na typ uczestników (n=35)

Ankiety wypełniły przede wszystkim placówki samorządowe (21), ale też fundacje i stowarzyszenia (12), a także kościoły i związki wyznaniowe (2).

Taki podział placówek ze względu na typ turnusu, typ uczestników a także częstotliwość wyjazdów do Wisły pozwolił na analizę turnusów pod różnym kątem. Warto jednak pamiętać, że w badaniu nie uzyskano pełnej reprezentatywności - zabrakło perspektywy czwartego typu turnusów (warsztaty) i nadreprezentowana jest perspektywa placówek, które przyjeżdżały do Wisły więcej niż jeden raz.

5.2.1 Informacje o uczestnikach, celach i sposobie uzyskania informacji o możliwości wzięcia udziału w Turnusie Uśmiechu

Kierownictwo placówek, które uczestniczyły w Turnusach Uśmiechu o takiej możliwości dowiadywało się najczęściej ze źródeł powiązanych z ING Bankiem Śląskim - od pracowników banku, jego klientów bądź też od pracowników Fundacji ING Dzieciom. Zdarzało się, że informację uzyskiwali od placówki, która już uczestniczyła w turnusach:

Zdarzało się też, że placówka uczestniczyła w turnusie na bezpośrednie zaproszenie organizatorów.

Na Turnusy Uśmiechu przyjeżdżały bardzo różne grupy dzieci. Badanie ewaluacyjne pokazało, że były to przede wszystkim następujące grupy:

- Dzieci z mniejszymi szansami żywotnymi (z biedniejszych regionów, z terenów wiejskich, ze środowisk zagrożonych wykluczeniem)
- Dzieci ze spektrum autyzmu
- Dzieci z niepełnosprawnością intelektualną
- Dzieci po doświadczeniu straty
- Dzieci z chorobami onkologicznymi/po doświadczeniu choroby onkologicznej
- Osoby zależne (dorosłe osoby z niepełnosprawnościami)
- Rodzice/opiekunowie
- Rodzeństwo (całe rodziny)

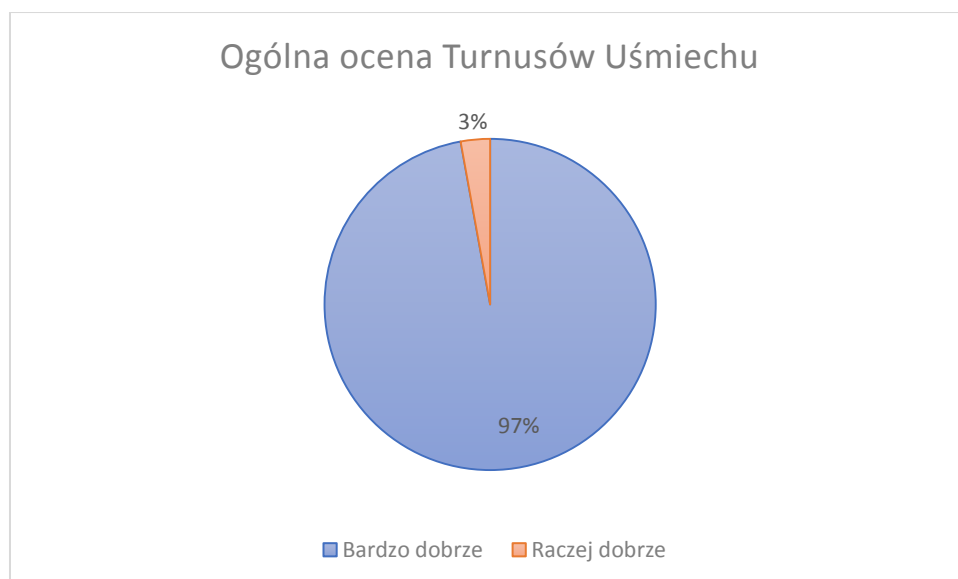
Każda placówka przed przyjazdem na Turnus Uśmiechu zobowiązana jest do określenia celu wyjazdu i ustalenia jego programu. Badanie ewaluacyjne pozwoliło na określenie, jakie były to cele.

Poziom szczegółowości tych celów był bardzo różny. Najczęściej pojawiały się następujące cele ogólne: edukacja, rehabilitacja, poznanie regionu, wypoczynek. Zdarzały się cele bardziej szczegółowe (np. wzmocnienie współpracy z rodzicami w placówce).

Warto dodać, że cele czasami odnosiły się nie tylko do uczestników, ale także formułowane były z poziomu funkcjonowania całej placówki.

5.2.2 Ogólna ocena Turnusów Uśmiechu

Wszystkie osoby, które wypełniły ankietę uznały, że bardzo dobrze oceniają Turnusy Uśmiechu, w których ich placówka wzięła udział. Takiego zdania było 97% respondentów a 3% określiło swoją ocenę jako „raczej dobrze”. Pokazuje to wykres poniżej:

Wykres 13 Ogólna ocena Turnusów Uśmiechu (N=35)

W uzasadnieniu wskazywano przede wszystkim na:

➤ **Bardzo dobra organizacja turnusów**

Analiza wyników badania ewaluacyjnego pokazała, że na wysoką ocenę turnusów w dużym stopniu wpływa sposób, w jaki turnusy są zorganizowane. W odpowiedziach wielokrotnie pojawiały się wypowiedzi wskazujące na to, że organizacja wyjazdu przez Fundację ING Dzieciom była bez zarzutu, z uwzględnieniem specyfiki konkretnej placówki i potrzeb dzieci. Doceniono różnorodny program, w tym zwłaszcza wycieczki i możliwość wzięcia udziału w różnego rodzaju zajęciach rehabilitacyjnych.

Widać to dobrze w poniższym cytacie:

Cała organizacja była dopięta do „ostatniego guzika”. Zorganizowano dowóz dzieci, powitanie, przebieg całego turnusu, pożegnanie i powrót dzieci do domów. Wszystko wcześniej ustalono z dyrektorem szkoły wraz z zasadami jej organizacji.

➤ Profesjonalna, zaangażowana i umiejąca pracować z dziećmi kadra Ośrodka

Wielokrotnie wskazywano, że na wysoką ocenę turnusów bardzo duży wpływ ma profesjonalizm i zaangażowanie kadry związanej z Fundacją ING Dzieciom. Sposób zachowania kadry w istotny sposób wpływa na atmosferę panującą w czasie turnusów, która najczęściej określana była jako bardzo przyjazna, sprzyjająca dzieciom czy wręcz „domowa”. Dobrze pokazują to poniższe cytaty:

Dzieci były traktowane jak w domu. Przemiła i przyjazna atmosfera. Wiele serca włożono, aby pokazać jak najwięcej miejsc naszym dzieciom. Wspaniałe urozmaicone wycieczki. Dzieci przez cały rok odnoszą się na zajęciach do tego co widziały i poznały w Wiśle na zajęciach przyrody czy języka polskiego. Nic piękniejszego nie można było zrobić dla naszych uczniów.

Bardzo mili, kompetentni ludzie o dużym sercu, wrażliwi na los drugiego człowieka bardzo serdecznie ich wspominamy i utrzymujemy z nimi kontakt.

➤ Program oferowany przez Fundację ING Dzieciom

Program turnusów oceniony został bardzo wysoko. Opisywany był jako atrakcyjny, kompleksowy i „bogaty”. Nie wskazano w nim żadnych braków, ani możliwości poszerzenia oferty. Wskazywano za to, że program jest dobry, różnorodny i każdorazowo dostosowywany do potrzeb grupy w partnerski sposób. Widać to dobrze w poniższych cytatach:

Każdy turnus zawierał elementy stałe. Zaletą takich wyjazdów jest pomysłowość i różnorodność. Turnusy miały określony cel i oferta była zawsze do tego celu dostosowana. Oferty są tak bogate, że nie jesteśmy w stanie zgłaszać dodatkowych pomysłów. Na bieżąco ustalano z nami propozycje i dyskutowano na temat usprawnień. Dzięki wspaniałej współpracy organizatorów, opiekunów, uczestników i personelu ośrodka "Regle", każdy pobyt był pełen zachwycających wrażeń i radości. Zawsze wracaliśmy zachwyceni. Słowa: Fundacja ING Dzieciom, Wisła, Regle wywołują szeroki uśmiech na twarzach naszych uczniów.

W opinii nauczycieli oraz dzieci biorących udział w Turnusach Uśmiechu były to wyjazdy bardzo atrakcyjne pod każdym względem: organizacyjnym, edukacyjnym oraz ciekawym miejscem pobytu. Warte podkreślenia są wycieczki, spotkania z ciekawymi ludźmi, przedstawienia teatralne, lekcje w terenie oraz możliwość uczestniczenia w zajęciach na basenie. Uczniowie ocenili pozytywnie miejsce lokalowe oraz wyżywienie.

To zaszczyt być uczestnikiem wyjazdów do Wisły. Wspaniała opieka pracowników ośrodka "Regle", wspaniałe wycieczki krajoznawcze i dydaktyczne. Pouczające warsztaty zorganizowane przez opiekunów z Fundacji, rozwijające i usprawniające zajęcia sportowe przygotowane na wysokim poziomie. Poczucie bezpieczeństwa w ośrodku i na wyjazdach. Dbanie o zdrowie poprzez stały dostęp do groty solnej. Serdeczna i bardzo miła atmosfera.

➤ **Warunki panujące w Ośrodku, w tym bardzo dobre wyżywienie**

Jedynym z ważnym czynników wpływającym na wysoką ocenę są bardzo dobre warunki panujące w Ośrodku, w tym w szczególności warunki w pokojach i wyżywienie. Dużym plusem jest też dostęp do pomocy dydaktycznych. Widać to dobrze w poniższym cytacie:

Wspaniała organizacja turnusów: bardzo dobre warunki socjalne, miła atmosfera, profesjonalna i miła kadra organizatorów. doskonałe jedzenie, bogata oferta wycieczek i zajęć, dostęp do pomocy dydaktycznych.

➤ **Finansowanie wyjazdu w 100% przez Fundację ING Dzieciom**

W uzasadnieniu wysokiej oceny powracał fakt, że Turnusy Uśmiechu są w 100% finansowane przez Fundację ING Dzieciom. Dla wielu placówek to jedyna opcja, która umożliwia uczestnictwo w wyjeździe dzieciom w gorszej sytuacji życiowej.

To było dla nas wielkie wsparcie, dzieci nie byłoby stać na taki wyjazd.

➤ **Elastyczność w planowaniu działań i partnerskie traktowanie kadry z placówek, które uczestniczyły w Turnusach Uśmiechu**

Kierownicy placówek/osoby odpowiedzialne za organizację turnusu jako bardzo duży atut turnusów wskazywały możliwość partnerskiego ustalania programu wyjazdu w taki sposób, żeby jak najlepiej był dopasowany do potrzeb uczestników. Doceniono też fakt, że jeśli istnieje taka potrzeba to program może być elastycznie zmieniany na miejscu. Dobrze widać to w poniższym cytacie:

Współpraca z Fundacją ING Dzieciom jest zawsze owocna. Za każdym razem mieliśmy okazję współpracować z osobami reprezentującymi Fundację, które były kompetentne, komunikatywne i miały otwarte serca pełne dobroci. Wszystkie kwestie m.in. organizacyjne były zawsze wspólnie dopracowywane. Chętnie wysłuchiwano naszych propozycji i starano się je brać pod uwagę przy ustalaniu programu turnusów. Nigdy nie spotkaliśmy się z odmową odpowiedzi na nasze pytania, czy wątpliwości.

W pojedynczych wypowiedziach dotyczących tego, co można ewentualnie poprawić/ulepszyć w organizacji turnusów lub ich programie pojawiały się następujące propozycje:

- Powiększenie gamy zabiegów relaksacyjnych i leczniczych
- Zamontowanie w sali zabaw interaktywnej pomocy „Magiczny dywan”
- Szersza oferta w przypadku, gdy przez długi czas pada deszcz

5.2.3 Ocena turnusów terapeutyczno-rehabilitacyjnych

Turnusy terapeutyczno-rehabilitacyjne mają swoją specyfikę zarówno ze względu na program, jak i na grupę do której są skierowane. O ile w przypadku turnusów edukacyjnych, a także kolonii i zimowisk trudno jest wyodrębnić specyficzne elementy oceny (wszystkie elementy opisane w rozdziale powyżej są prawdziwe dla tych typów turnusów), o tyle w przypadku turnusów terapeutyczno-rehabilitacyjnych istnieją pewne charakterystyczne punkty, które wpłynęły na tak wysoką ocenę wyjazdów.

Turnusy terapeutyczno-rehabilitacyjne zostały przez kierownictwo tych turnusów ocenione bardzo wysoko. Nie pojawiły się oceny inne niż „bardzo dobrze”. Doskonale oddaje to poniższy cytat:

Chciałabym napisać jedno: To co robicie jest wspaniałe niech inne dzieła nie zdominują turnusów. Są one czymś ogromnie ważnym dla tych dzieciaków coś co zapamiętają do końca życia. Jeden turnus 40 uśmiechniętych szczęśliwych twarzy W sercach i umysłach naszych jesteście zawsze I cóż mogę dodać tęsknimy za Wami ...I DZIĘKUJEMY.

W uzasadnieniu wysokich ocen wskazywano przede wszystkim na:

➤ **Doświadczenie kadry Ośrodka w pracy z dziećmi z różnymi niepełnosprawnościami i podejście kadry do dzieci**

Kierownicy placówek, które uczestniczyły w turnusach -terapeutyczno- rehabilitacyjnych często wskazywali na to, że personel pracujący w Ośrodku Fundacji ING Dzieciom ma bardzo dobry kontakt z dziećmi z niepełnosprawnością i wie, jak się z nimi komunikować i jak się w stosunku do nich zachowywać. Wskazywali to jako jeden z najmocniejszych punktów turnusów. Pokazuje to dobrze poniższy cytat:

Wspaniała atmosfera, bardzo miły personel, który bardzo szybko nawiązał kontakt z naszymi niepełnosprawnymi uczestnikami, zajęcia rehabilitacyjne super, grota solna, basen szczyt naszych marzeń. Pani Ewelina oprowadzająca nas po urokliwych miejscach merytorycznie bardzo dobrze przygotowana. Opieka lekarska na telefon, jeszcze raz bardzo dziękuję.

➤ **Bazę lokalową - wysoki standard Ośrodka, grota solna, sala rehabilitacyjna**

Ośrodek Fundacji ING Dzieciom zdaniem kierownictwa placówek, które uczestniczyło w turnusach jest bardzo dobrze wyposażony. Wskazywano nie tylko na pokoje czy ogólny standard budynku, ale także na salę rehabilitacyjną i grota solną.

➤ **Urozmaicony i bogaty program turnusów**

Bardzo ważnym czynnikiem wpływającym na wysoką ocenę turnusów przez tę grupę odbiorców jest ich program. Wskazywano, że jest on bardzo dobrze dostosowany do potrzeb wynikających z niepełnosprawności uczestników.

Proponowana oferta: zajęcia, wycieczki, rehabilitacja pozwala naszym uczniom na pełne uczestnictwo w środowisku innym niż dom rodzinny i szkoła. Pracownicy fundacji są w pełni oddani grupie, na miarę możliwości uczestników dostosowują ofertę dnia do bieżących możliwości dzieci.

➤ **Możliwość wpływu na program turnusu i dopasowanie go do potrzeb i możliwości uczestników z konkretnej placówki**

Możliwość współtworzenia programu i elastycznego dopasowywania go do potrzeb wynikających z niepełnosprawności uczestników jest bardzo ważnym czynnikiem wpływającym na wysoką ocenę turnusów terapeutyczno-rehabilitacyjnych.

Bardzo dobrze zorganizowana baza rehabilitacyjna, z której dzieci autystyczne i ich rodzice mogli wiele skorzystać (i korzystali). Poza tym przemyślane działania i - najważniejsze - możliwość decydowania o niektórych formach przebiegu Turnusu przez kadrę.

5.3 Turnusy Uśmiechu w ocenie kadry z placówek, które uczestniczyły w wyjazdach

Kadra, która brała udział w Turnusach Uśmiechu bez wyjątku oceniła Turnusy Uśmiechu bardzo dobrze.

Na wysoką ocenę wpływają następujące czynniki:

➤ **Bardzo dobra organizacja turnusu przez Fundację ING Dzieciom**

Większość kadry, która wzięła udział w badaniu ewaluacyjnym w uzasadnieniu wysokiej oceny turnusów wskazała profesjonalną organizację turnusów. Pokazuje to doskonale poniższy cytat:

*Organizacja imprezy doskonała pod każdym względem. Zabezpieczone wszystkie potrzeby uczestników w stopniu doskonałym.
(nauczycielka, kolonie/zimowisko)*

➤ **Partnerska współpraca przed wyjazdem i na miejscu**

Kadra, która przyjeżdżała na turnusy z placówek w uzasadnieniu wysokiej oceny zwracała często uwagę na partnerską współpracę z pracownikami Fundacji ING Dzieciom zarówno przed przyjazdem do Wisły, jak i w czasie pobytu. Wielokrotnie powtarzała się opinia, że wspólnie można było dostosować program do faktycznych potrzeb uczestników, jak i placówki. Widać to dobrze w poniższych cytatach:

*Ja szanuję cały ten Zespół Fundacji za to, że oni dostrzegają nasze potrzeby. W tych ludziach jest taki fenomen że oni potrafią dostrzec problemy, które w ogóle ich nie dotyczą.
(nauczycielka, turnus edukacyjny)*

Jeśli mi pani dyrektor powie: to, to i to. To ja wiem, że zawsze dojdziemy do kompromisu i porozumienia. Musi być partnerstwo i konkret, a tam konkret jest.
(nauczyciel, turnus terapeutyczno-rehabilitacyjny)

➤ **Poczucie sensu pracy - widoczne efekty**

Praca na turnusach daje kadrze duże poczucie sensu tej pracy. Obserwowanie, jak uczestnicy dobrze się bawią, zdobywają nowe umiejętności czy doświadczają nowych rzeczy daje nauczycielom bardzo dużo satysfakcji.

➤ **Możliwość poznania dzieci/realizacja celów placówki**

Ważnym czynnikiem, wpływającym na wysoką ocenę turnusów przez kadrę jest możliwość lepszego poznania dzieci, z którymi pracuje się na co dzień. W przypadku turnusów terapeutyczno-rehabilitacyjnych znaczenie ma także lepsze poznanie rodziców i zobaczenie relacji dziecko-rodzic.

Miałam możliwość poznania relacji pomiędzy dziećmi a rodzicami. Rodzice nam przekazują wiele cennych uwag, a my widzimy te dzieci non stop i widzimy je dogłębnie.

(nauczyciel, turnus terapeutyczno-rehabilitacyjny)

➤ **Konkretne wsparcie finansowe dla uczestników**

Nauczyciele zwracali uwagę na fakt, że możliwość uczestnictwa w turnusach to bardzo konkretne wsparcie finansowe dla dzieci, a także dla całych placówek. Wielokrotnie podkreślano fakt, że dla wielu osób była to pierwsza możliwość wyjazdu poza miejsce zamieszkania. Konieczność dopłaty nawet symbolicznej kwoty wykluczyłaby przynajmniej część dzieci z uczestnictwa w turnusach.

➤ **Nastawienie kadry w Ośrodku do dzieci (z szacunkiem i miłością)**

Zdaniem kadry ogromnym atutem Turnusów Uśmiechu jest kadra pracująca w Ośrodku. Powtarzały się opinie, że kadra jest nie tylko profesjonalna, ale także zaangażowana i podchodząca do dzieci z dużym szacunkiem, miłością i poszanowaniem indywidualnych potrzeb. Kadra Ośrodka jest jednym z głównych czynników wpływających na przyjazną i bezpieczną atmosferę panującą w Ośrodku.

➤ **Poczucie, że na Turnusach Uśmiechu pracuje się na potencjale, a nie ograniczeniach**

Ważnym aspektem wysokiej oceny turnusów jest poczucie, że dzieci nie są oceniane przez pryzmat swoich ograniczeń czy uprzedzeń, którymi otoczone są na co dzień. Dzięki temu dzieci mogą w bezpiecznych warunkach doświadczyć nowych rzeczy i zdobyć nowe umiejętności. Jednocześnie nauczyciele mogą zobaczyć dzieci w nowym świetle, co wpływa na sposób pracy także po powrocie z turnusu.

Na pewne zachowanie dzieci wychowawcy mieli inne spojrzenie, że nam się wydawało że dziecko jest uparte, a ono nie jest, tylko że coś jest we wzorcach rodziny.

(nauczyciel, zimowisko)

➤ **Bardzo dobra baza lokalowa i zaplecze**

Istotnym z punktu widzenia kadry atutem Turnusów Uśmiechu jest wyposażenie Ośrodka. Zwracano uwagę nie tylko na bardzo dobrą bazę lokalową, ale także na dostępność materiałów dydaktycznych. Podkreślano, że to bardzo pozytywnie wyróżnia Turnusy Uśmiechu na tle innych turnusów.

Analiza wyników badania ewaluacyjnego pozwala na wskazanie nielicznych słabszych punktów turnusów:

➤ **Brak boiska przy Ośrodku**

Zdaniem części nauczycieli brak boiska/obiektu sportowego obok Ośrodka jest pewnym minusem turnusów. Aktywności sportowe muszą odbywać się w oddaleniu od budynku z wykorzystaniem infrastruktury Wisły.

➤ **Niejasne kryteria rekrutacji**

Niektórzy nauczyciele wskazali, że nie jest jasne czy i na jakich warunkach placówka będzie mogła ponownie uczestniczyć w Turnusie Uśmiechu. O takiej możliwości wypowiadali się z nadzieją, ale nie mieli poczucia wpływu na sytuację.

➤ **Ośrodek niedostosowany do dzieci z niepełnosprawnością ruchową**

Badani przedstawiciele kadry w pojedynczych wypowiedziach zwracali uwagę na fakt, że Ośrodek nie jest dostosowany do potrzeb dzieci z niepełnosprawnością ruchową. W konsekwencji zdarzało się, że dziecko z powodu swojej niepełnosprawności nie jechało na turnus, chociaż pozostałe osoby ze szkoły, stowarzyszenia czy świetlicy miały możliwość wyjazdu.

Warto jednak wyraźnie podkreślić, że słabsze punkty turnusów wskazywano sporadycznie. Większość nauczycieli nie była w stanie ich wskazać.

5.4 Turnusy Uśmiechu w ocenie uczestników/uczestniczek

Uczestnicy, którzy brali udział w Turnusach Uśmiechu dzielą się na dwie główne grupy:

- Dzieci
- Rodzice/opiekunowie, którzy wraz z dziećmi brali udział w turnusach

Poniżej przedstawiono wyniki ewaluacji obu tych grup.

5.4.1 Perspektywa dzieci

Dzieci, które uczestniczyły w turnusach i wzięły udział w badaniu ewaluacyjnym, bardzo dobrze wspominają pobyt w Wiśle. W uzasadnieniu oceny najczęściej wskazują na:

➤ Wycieczki i inne atrakcje oferowane przez Fundację ING Dzieciom

Dzieci wspominają wycieczki w góry, wizyty na basenie i lodowisku. Często w wypowiedziach jako zapamiętane atrakcje pojawiały się też Chata Chlebowa, skocznia Adama Małysza (i rzeźba Adama Małysza z czekolady) oraz możliwość uczestnictwa w kuligu. Dzieci, które brały udział w zimowisku wspominają jazdę na nartach i naukę breakdance'u. Warto zaznaczyć, że dla dzieci atrakcją były też wyjścia na rynek w Wiśle czy zajęcia wieczorne organizowane w Ośrodku przez kadrę z placówki (dyskoteki, karaoke). Widać to dobrze w poniższych cytatach:

Na turnusie najbardziej podobało mi się wyjście wieczorem na rynek, kulig, chodzenie po górach, chlebowa chata. (Dominika, 13 lat)

Najbardziej podobały mi się różne wycieczki w ciekawe miejsca. Dzięki nim nauczyłam się nowych rzeczy. Pracownicy Ośrodka byli też bardzo mili, rozmawiali z nami, żartowali a pani higienistka była z nami o każdej porze dnia, gdy coś się zadziało ze zdrowiem zawsze do nas przyszła. (Amelia, 11 lat)

➤ Personel Ośrodka Fundacji ING Dzieciom

Bardzo ważnym czynnikiem wpływającym na wysoką ocenę turnusów przez dzieci i pojawiającym się często w ich wypowiedziach, jest kadra pracująca w Ośrodku. Dzieci niejednokrotnie wymieniały personel wśród tych rzeczy/zdarzeń, które z turnusu najbardziej zapamiętały. Wśród personelu

szczególną rolę miała pani pielęgniarka, która postrzegana jest jako osoba, do której zawsze można się zwrócić. Pokazuje to dobrze poniższy cytat:

Wszystko mi się podobało! Atrakcje były bardzo dobrane pod mój gust. Pracownicy byli bardzo mili, ponieważ nawet jak mieliśmy jakieś wpadki to się nie złościłi. Pani higienistka była bardzo opiekuńcza i zawsze mogliśmy na nią liczyć. (Emilka, 11 lat)

➤ **Atmosferę na turnusie**

Integracja z grupą, czas spędzony z przyjaciółmi, zdobycie nowych przyjaciół, wspólne przygody i dobrze spędzony czas - tak dzieciom kojarzą się turnusy. Dzieci wskazywały na konkretne wydarzenia społeczne, które zapamiętały z Wisły:

Żarty z koleżankami, lodowisko, basen, kulig, wszystko mi się podobało (Wiktoria, 11 lat)

Najbardziej pamiętam, jak braliśmy śluby (Oskar, 11 lat)

➤ **Warunki panujące w Ośrodku**

Warunki panujące w Ośrodku, w tym przede wszystkim pokoje, zrobiły na dzieciach bardzo duże wrażenie. Bardzo dobrze wspominał też wyżywienie.

Super był ten hotel. (Nikodem, 12 lat)

Dzieci zostały też zapytane o wspomnienie, co w czasie Turnusu Uśmiechu zrobiły po raz pierwszy. Wymieniły następujące doświadczenia:

- ⇒ Chodzenie po górach
- ⇒ Wizyta w teatrze
- ⇒ Jazda na łyżwach
- ⇒ Breakdance
- ⇒ Uczestnictwo w kuligu
- ⇒ Nauka pływania
- ⇒ Jazda na nartach i snowboardzie

Wśród nielicznych wskazań mówiących o tym, co było słabym punktem Turnusu Uśmiechu wskazywano zbyt wolny Internet w sali komputerowej, wczesne wstawanie czy wycieczki górskie (nie każdy lubi).

5.4.2 Perspektywa rodziców/opiekunów

Analiza wyników badania ewaluacyjnego przeprowadzonego wśród rodziców/opiekunów, którzy wspólnie z dziećmi wzięli udział w Turnusach Uśmiechu pokazała jednoznacznie, że grupa ta była bardzo zadowolona z uczestnictwa w tych wyjazdach.

W uzasadnieniu wysokiej oceny wskazują przede wszystkim na:

➤ **Możliwość wyjazdu z dzieckiem w bezpiecznych warunkach**

Turnusy Uśmiechu to przede wszystkim, często pierwsza od wielu lat, możliwość wyjazdu poza miejsce zamieszkania i zmiany otoczenia. Rodzice/opiekunowie zaznaczyli, że bardzo rzadko mają taką możliwość - zarówno z powodów finansowych, jak i z powodów związanych z zachowaniem dzieci w czasie wyjazdów. Wyjazd do Wisły zorganizowany jest z uwzględnieniem potrzeb wynikających z niepełnosprawności dzieci, a co za tym idzie odbywa się w bezpiecznych zarówno dla dzieci, jak i rodziców warunkach. Jest to jeden z głównych powodów wysokiej oceny turnusów przez rodziców/opiekunów.

➤ **Możliwość skorzystania z rehabilitacji przez dzieci**

Rehabilitacja, chociaż dzieciom z różnymi niepełnosprawnościami jest bardzo potrzebna, często dla rodziców/opiekunów jest trudno osiągalna. Wiąże się to z bardzo złą sytuacją finansową tej grupy, a także niewystarczającą dostępnością rehabilitacji.

W czasie turnusów dzieci biorą udział w zajęciach z rehabilitantem, dogoterapeutą, uczestniczą w zajęciach na basenie. W opinii rodziców jest to jeden z ogromnych atutów Turnusów Uśmiechu i czynnik wpływający na wysoką ocenę wyjazdów. Pokazuje to dobrze poniższy cytat:

Zmiana środowiska, łatwy dostęp do rehabilitacji, która na co dzień jest droga lub nie przysługuje, wycieczki i atrakcje

(mama jednego z uczestników)

➤ **Odpoczynek**

Wyjazd wraz dzieckiem na Turnus Uśmiechu jest dla rodziców/opiekunów często pierwszą od lat możliwością odpoczynku. Uczestnicy z tej grupy bardzo często wskazywali, że „w Reglach mogli złapać oddech”:

Rehabilitacja dla dzieci, odpoczynek dla rodziców.

(mama jednego z uczestników)

Zagadnienie to zostało szerzej opisane w podrozdziale dotyczącym efektów Turnusów Uśmiechu wśród rodziców.

➤ **Kontakt z innymi rodzicami**

Turnusy Uśmiechu to dla rodziców/opiekunów niepowtarzalna okazja do kontaktu z innymi osobami w podobnej sytuacji życiowej. Fakt ten był bardzo częsty wymieniany jako uzasadnienie wysokiej oceny turnusów. Rodzice w czasie pobytu w Wiśle dzielili się swoimi doświadczeniami, wymieniali rozwiązaniami stosowanymi w codziennej opiece nad dzieckiem lub związanymi z rehabilitacją. Zagadnienie to zostało szerzej opisane w podrozdziale dotyczącym efektów Turnusów Uśmiechu wśród rodziców.

➤ **Przyjazną atmosferę panującą w Ośrodku, bardzo dobre posiłki, miłą i profesjonalną kadrę**

Ostatnim, ale bardzo ważnym czynnikiem wpływającym na wysoką ocenę Turnusów Uśmiechu jest wszystko to, co składa się na niezwykłą zdaniem uczestników atmosferę na wyjazdach. Rodzice/opiekunowie wielokrotnie w swoich wypowiedziach wskazywali, że w Ośrodku panuje niezwykle przyjazna i domowa atmosfera, którą tworzy pracująca tam kadra. Widać to bardzo dobrze w poniższych cytatach:

Kuchnia tam jest wspaniała! Do tej pory mam przepis „Pyszny placek z Regli”

(mama dziecka z niepełnosprawnością intelektualną)

Są wśród nas anioły i takimi aniołami są ci ludzie tam. Misją każdego anioła jest czuwanie nad innymi i czynienie dobra. I oni to robią czuwając nad tym, żeby nam tam było dobrze, żeby nam się tam nie stała krzywda i dają nam to ciepło, nam opiekunom i naszym dzieciom, że można miło spędzić czas.

Rodzice/opiekunowie, którzy wzięli udział w badaniu ewaluacyjnym widzą też słabsze punkty turnusów. Wśród nich wymieniają następujące kwestie:

- Ośrodek nie jest dostosowany do potrzeb osób poruszających się na wózkach
- Nie wiadomo, na jakich zasadach przebiega rekrutacja
- Zdarza się, że dostosowanie diety jest niewystarczające
- Brak opieki nad rodzeństwem

Warto jednak zaznaczyć, że tylko kwestia barier architektonicznych w Ośrodku i niejasnych zasad rekrutacji pojawiły się w wypowiedziach uczestników więcej niż raz. Słabsze strony w żaden sposób nie wpływają na bardzo wysoką ocenę Turnusów Uśmiechu.

5.5 Turnusy Uśmiechu w ocenie pracowników/współpracowników Ośrodka Fundacji ING Dzieciom

O opinię dotyczącą Turnusów Uśmiechu zostały zapytane także osoby pracujące i współpracujące z Fundacją ING Dzieciom przy organizacji turnusów. W ramach badania ewaluacyjnego przeprowadzonych zostało 6 rozmów telefonicznych z osobami współpracującymi z Fundacją przy organizacji Turnusów Uśmiechu, a także 3 wywiady pogłębione z pracownikami Fundacji bezpośrednio zaangażowanymi w realizację turnusów. Rozmowy przeprowadzono między innymi z: rehabilitantem, pielęgniarką, dogoterapeutką, kierowniczką turnusów i przewodnikiem górskim.

Turnusy Uśmiechu są bardzo wysoko oceniane przez osoby, które przy nich pracują jako kadra. W uzasadnieniu wysokiej oceny zwracano uwagę przede wszystkim na:

➤ Poziom przemysłenia turnusów pod kątem potrzeb dzieci

Turnusy Uśmiechu są zdaniem kadry bardzo dokładnie przemysłane pod kątem potrzeb i możliwości dzieci, a także konkretnych placówek które przyjeżdżają do Wisły. W opinii współpracowników dobro

dzieci jest zawsze na pierwszym miejscu, nawet jeśli wiąże się to z koniecznością wprowadzenia zmian w programie turnusów. Takie podejście jest bardzo cenione przez współpracowników.

Wszystkie te dzieciaki są takie precudowne, przychodzą z radością i to jest niezwykle patrzeć na te roześmiane buzie. Też mają swoje humory i na przykład nie chcą do wody, ale nie ma zmuszania. To jest najważniejsze, bezpieczeństwo i takie poczucie, że to one decydują, a my podążamy za ich potrzebami, one są najważniejsze.

To jest dla dzieci takie małe niebo.

➤ **Postrzeganie dzieci przez pryzmat potencjału, a nie ograniczeń**

Bardzo ważnym aspektem turnusów jest podejście do dzieci bez uprzedzeń i z wiarą, że są one w stanie w bezpiecznych warunkach doświadczyć nowych rzeczy i uwierzyć we własne możliwości. Fakt, że w Regłach na dzieci patrzy się przez pryzmat potencjału, tkwiącego w każdym dziecku a nie ich ograniczeń, uznawany jest za jedną z najcenniejszych wartości przyświecających turnusom.

Tych historii są tysiące, nie wiem z której szuflady wybierać. W wielu przypadkach rzeczy, które udało się wykonać rodzice uważali za niemożliwe. Mamy często przyjeżdżają i mówią „moje dziecko tego nie robi”, a potem robi i to jest w turnusach najlepsze.

➤ **Współpracę z Fundacją ING Dzieciom jako pracodawcą**

Fundacja ING Dzieciom postrzegana jest jako bardzo solidny pracodawca, z którym można partnersko ustalić kwestie dotyczące współpracy. Jednocześnie wielokrotnie w wypowiedziach powracał wątek, że współpracownicy mogą sami kształtować swój sposób pracy w taki sposób, żeby jak najlepiej odpowiedzieć na potrzeby dzieci.

Dobrze obrazuje to poniższy cytat:

Dla mnie to jest współpraca super. Ja nie lubię pracować w schematach, a tu jest elastyczność i zaufanie do tego, co robię.

Praca na turnusach daje także duże poczucie sensu - dzięki niej osoby z kadry mają poczucie, że robią w pracy coś co jest dobre i przynosi dzieciom konkretne korzyści, a efekty ich pracy są widoczne.

➤ **Atmosferę panującą w Ośrodku**

Atmosfera panująca w Ośrodku określana jest jako przyjazna, ciepła i serdeczna. Szczególne znaczenie ma fakt, że Ośrodek jest przemyślany pod kątem dzieci, ich bezpieczeństwa i potrzeb. Współpracownicy i pracownicy lubią tu przebywać i czują się częścią przedsięwzięcia, jakim są Turnusy Uśmiechu.

Jestem tutaj od 14 lat, przyjmowałem pierwszy turnus i jeśli kiedyś się tak zdarzy, że będzie ostatni to ja też chcę przy tym być.

Regle dają rodzinną atmosferę. Sam obiekt jest ładny, wszystko jest przemyślane pod kątem dzieciaków. Mój gabinet daje przyjemność zabiegów, ale też pozwala się przełamać w różnych sprawach. To jest kwestia nastawienia do dzieci.

➤ **Organizację turnusów**

Kadra związana z Fundacją ING Dzieciom w swoich wypowiedziach często zwracała uwagę na fakt, że turnusy są bardzo dobrze zorganizowane. Wszystko jest szczegółowo ustalane zarówno z kadrami, która przyjechała z placówek, jak i współpracownikami na miejscu.

6. Efekty i wpływ Turnusów Uśmiechu

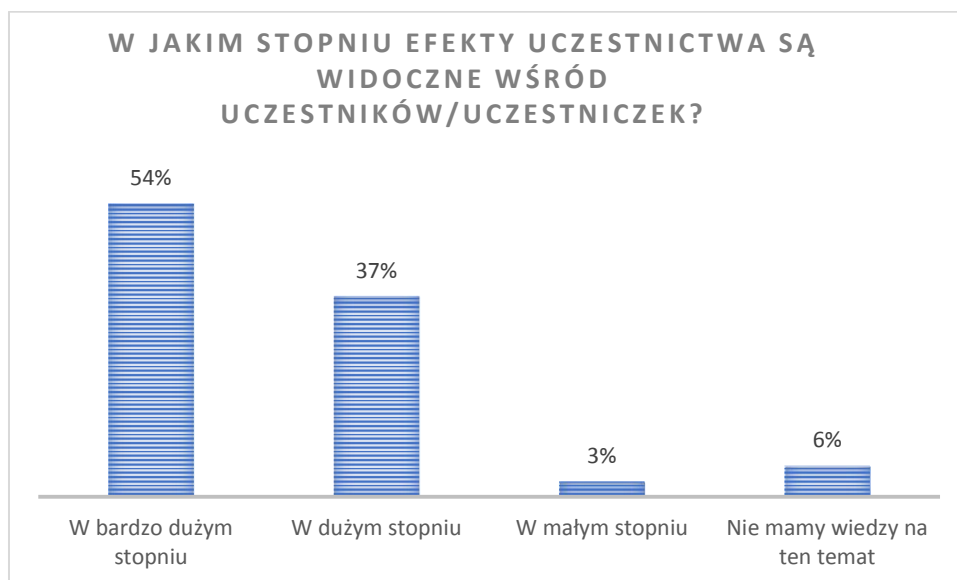
Analiza danych z badania ewaluacyjnego wyraźnie pokazuje, że Turnusy Uśmiechu miały bardzo wyraźne i zróżnicowane efekty. Były one widoczne wśród następujących grup:

- Dzieci
- Rodziców/opiekunów
- Kadry

W poniższym rozdziale przedstawione zostało szczegółowo, na czym te efekty polegają. Opisano także, jaki wpływ uczestnictwo w Turnusach Uśmiechu miało na funkcjonowanie placówek, które w nich uczestniczyły.

6.1.1 Efekty wśród dzieci

Uczestnictwo w Turnusach Uśmiechu przyniosło widoczne efekty wśród dzieci, które brały w nich udział. Efekty te, w opinii kierownictwa placówek są widoczne u większości dzieci. Pokazuje to poniższy wykres:

Wykres 14 W jakim stopniu efekty uczestnictwa są widoczne wśród uczestników/uczestniczek? (N-35)

Warto wyraźnie podkreślić, że efekty te są widoczne u dzieci niezależnie od typu turnusu, w którym brały udział i przejawiają się przede wszystkim w następujących wymiarach:

➤ Nowe konkretne umiejętności

Dzieci w czasie Turnusów Uśmiechu zdobyły nowe umiejętności. W zależności od typu turnusu i wyjściowej sytuacji dziecka były to umiejętności bardzo różnego rodzaju od czynności samoobsługowych (samodzielne jedzenie, ścielenie łóżka, higiena osobista), przez nowe kompetencje społeczne (przejęcie roli liderkiej/organizacyjnej w grupie, współpraca w grupie) aż po umiejętności sportowe (pływanie, chodzenie po górach, jazda na nartach). Warty podkreślenia jest fakt, że nowe umiejętności wpłynęły na postrzeganie przez dziecko własnych możliwości i wzrost samooceny. Przykłady takich nowych umiejętności widać w poniższych cytatach:

Był na przykład taki chłopiec, który mówił, że on nie pójdzie na basen bo nie wziął kąpielówek. A potem się okazało, że on się po prostu bał tej wody i jak już się przełamał, to była wielka radość.
(współpracowniczka Fundacji ING Dzieciom)

Dzieciaki jak są w grupie, to mówiąc brzydko, małpują od siebie i się uczą nowych rzeczy.
(tata uczestnika z niepełnosprawnością intelektualną)

Mój syn przekonał się, że lubi chodzić po górach i on chociaż nie mówi, to ja wiem że on na te wycieczki czeka.
(mama uczestnika ze spektrum autyzmu)
W Wiśle pierwszy raz jeździłem na łyżwach.
(Nikodem, 11 lat)

➤ Zwiększenie wiary we własne możliwości

Dzięki uczestnictwu w Turnusie Uśmiechu uczniowie bardzo często zwiększali wiarę we własne możliwości, co z kolei przekłada się na większą pewność siebie. W czasie turnusu dzieci mogły w bezpiecznych warunkach i w sprzyjającym otoczeniu zdobyć nowe umiejętności, co często wiązało się z przełamaniem lęków i obaw. Dobrze widać to w poniższych cytatach:

Po powrocie uczniowie opowiadali o swoich przeżyciach na zajęciach lekcyjnych, dzielili się swymi doświadczeniami z rówieśnikami. Wielu z nich nabrało wiary we własne możliwości i większej pewności siebie. Uczniowie wycofani i nieśmiali nawiązali nowe znajomości, przyjaźnie, stali się bardziej aktywni na rzecz własnego rozwoju i angażowali się w prace dla klasy i szkoły.
(kierownik placówki, która uczestniczyła w turnusie edukacyjnym)

Większa otwartość na podejmowanie różnych aktywności społecznych. Większa swoboda działania i próby przełamywania barier wynikających z niepełnosprawności. Wzmocnienie więzi rodzinnych i kompetencji rodzicielskich poprzez lepsze zrozumienie/poznanie możliwości swojego dziecka z autyzmem.

(kierownik placówki, która uczestniczyła w turnusie terapeutyczno-rehabilitacyjnym)

➤ **Poszerzenie wiedzy o świecie i zwiększenie wiedzy o regionie**

Dla wielu uczestników turnusów wyjazd do Wisły był pierwszą możliwością wyjazdu poza miejsce zamieszkania. Dzieci zobaczyły inny region Polski, mogły spróbować nowych rzeczy, co poszerzyło ich wiedzę o świecie.

Ponadto wizyta w Wiśle i liczne wycieczki, w których dzieci miały okazję wziąć udział wpływają na wzrost wiedzy o tym regionie Polski. W opinii nauczycieli wiedza ta jest później często wykorzystywana na lekcjach.

Pokazują to poniższe cytaty:

Wzrosło zainteresowanie wyjazdami poza teren zamieszkania. Dzieci mają możliwość wykazania się na lekcjach swoją wiedzą o poznanym regionie.

(kierownictwo szkoły podstawowej, która uczestniczyła w turnusie edukacyjnym)

Mniej trudnych zachowań, większa ŚWIADOMOŚĆ świata

(kierownik placówki, która uczestniczyła w turnusie terapeutyczno-rehabilitacyjnym)

Zespoły klasowe są bardziej zżyte ze sobą, uczniowie bardziej samodzielni, zdyscyplinowani, ukierunkowani na poznawanie świata.

(kierownik placówki, która uczestniczyła w turnusie edukacyjnym)

Uczniowie osobiście poznali region Polski znany im tylko teoretycznie. Poznali ludzi z innego środowiska. Nauczyli się przebywać ze sobą 24 godziny na dobę - akceptować wady i zalety innych osób, radzić sobie z zasadami życia w grupie. Poznali lepiej siebie osobiście - swoje możliwości i ograniczenia. Nawiązali ze sobą więź, która do dziś daje dobre rezultaty. Uczniowie z problemami potrafią zwrócić się o pomoc nie odczuwając zażenowania i lęku przed osobą dorosłą.

(kierownik placówki, która uczestniczyła w koloniach/zimowiskach)

➤ **Zwiększenie zaufania do dorosłych**

Bardzo ważnym i widocznym efektem uczestnictwa w Turnusach Uśmiechu jest wzrost zaufania do dorosłych. Dzieci, zwłaszcza te ze środowisk defaworyzowanych mają bardzo ograniczone zaufanie do świata. W czasie turnusu to się wyraźnie zmienia - dzieci zaczynają ufać nauczycielom, z którymi przyjechali do Wisły. Rozmawiają też z kadrą Ośrodka. Dobrze pokazuje to poniższy cytat:

Te dzieci tutaj widzą, że dorosłemu można ufać, że jak się ma problem to można przyjść i powiedzieć. Tutaj do mnie czasami dzieci przychodzą i opowiadają.

(współpracowniczka Fundacji ING Dzieciom)

➤ **Zwiększenie umiejętności funkcjonowania w grupie**

Turnus to doświadczenie funkcjonowania w sytuacji grupowej przez całą dobę. Dzieci wspólnie uczestniczą w różnych zajęciach, jedzą posiłki i przebywają razem w pokojach. Przekłada się to na zwiększenie umiejętności funkcjonowania w grupie i wzajemną pomoc. Widać to w poniższym cytacie:

Dzieci zintegrowany się ze sobą Nauczyły się samodzielności, współpracy, pomocy słabszym i młodszym. Nauczyły się obowiązku ścielenia łóżek sprzątania własnego pokoju pomocy na stołówce. Dzieci wiedzą, że nauka może być przyjemna, że podróże uczą. Wiedza, którą zdobyły jest wykorzystywana i w życiu codziennym i na zajęciach dydaktycznych, a jest to wiedza niespodziewanie duża.

(kierowniczka placówki, która uczestniczyła w koloniach)

➤ Zwiększenie umiejętności radzenia sobie z trudnymi emocjami

Wzrost umiejętności funkcjonowania w grupie to nie jedyna kompetencja interpersonalna, którą nabywali uczestnicy turnusów. Dzięki wyjazdom część dzieci nauczyła się lepiej radzić sobie z trudnymi emocjami takimi jak złość i agresja czy zachowaniami lękowymi. W opinii kadry zmiana zachowania niektórych dzieci w tym zakresie była zaskakująca i widoczna także po powrocie z Wisły. Pokazuje to poniższy cytat:

*Podopieczni dzięki uczestnictwu w turnusie poprawili swoją sprawność i przełamali różne lęki.
(nauczyciel, turnus terapeutyczno-rehabilitacyjny)*

➤ Wzrost kondycji fizycznej

Dzięki uczestnictwu w Turnusach Uśmiechu często poprawiała się kondycja fizyczna dzieci. Wędrówki po górach, pływanie na basenie czy udział w innych zajęciach sportowych wpływają bardzo pozytywnie na kondycję dzieci. Zdarza się, że zwiększone zainteresowanie aktywnością fizyczną utrzymuje się także po powrocie z turnusu.

Efekt ten dobrze pokazują poniższe cytaty:

*Uczniowie chętniej biorą udział w zajęciach sportowych organizowanych przez szkołę oraz wycieczkach i wyjściach.
(kierownictwo zespołu szkół, która brała udział w koloniach/zimowiskach)*

*Wysilek dla dzieci, pójście w góry. My mamy przewozy, dzieci często na spacer nawet nie pójdą. A tu wycieczki, oni idą i marudzą, ale wiedzą, że muszą i to jest świetne doświadczenie.
(dyrektorka placówki, która uczestniczyła w turnusie terapeutyczno-rehabilitacyjnym)*

Analiza wyników przeprowadzonych badań wyraźnie pokazała, że możliwość bezpłatnego uczestnictwa w wyjeździe tak dobrze zorganizowanym, w komfortowych warunkach i w bezpiecznej atmosferze jest bardzo ważnym i pozytywnym doświadczeniem i ma bezpośrednie przełożenie na efekty turnusu. Znaczna część uczestników turnusów w innej sytuacji nie mogłaby wziąć udziału w tego typu wyjeździe, a nawet wcześniej nie wyjeżdżała poza miejsce zamieszkania. W czasie pobytu w Wiśle dzieci mogły wiele rzeczy zrobić „po raz pierwszy”, przełamać się w zdobywaniu nowych umiejętności i przekonać się, że niezależnie od swojej sytuacji życiowej mogą być traktowane z szacunkiem,

poszanowaniem ich podmiotowości i szczerym zainteresowaniem. Jest to doświadczenie nie do przecenienia, nawet jeśli nie przekłada się bezpośrednio na namacalne efekty turnusu. Dobrze pokazuje to następujący cytat:

Dziecko nie czuje się marginalizowane, poznało nowe miejsca, czym mogło pochwalić się wśród rówieśników.

Ten rodzaj efektów ma charakter trudno mierzalny i ma związek z przeżyciem bardzo pozytywnego doświadczenia w sprzyjających warunkach.

Warto zauważyć, że na efekty wpływa także sposób traktowania dzieci przez pracowników i współpracowników Ośrodka. Badanie ewaluacyjne pokazało, że atmosfera bezpieczeństwa, otwartości i traktowania dzieci w sposób pełen szacunku i wiary w ich możliwości ma istotny wpływ na efekty Turnusów i jest jednym z ważniejszych wymiarów bardzo pozytywnego ich postrzegania.

Przeprowadzone badania i analizy pozwalają także na stwierdzenie, że efekty turnusów wśród dzieci zależą przede wszystkim od trzech czynników:

- Typu turnusu (specyficzne efekty turnusów terapeutyczno-rehabilitacyjnych)
- Liczby turnusów, w których dziecko brało udział (uczestnictwo w większej liczbie turnusów wpływa na trwałość efektów)
- Stopnia wpasowania turnusów w cele edukacyjne i/lub terapeutyczne placówki (im bardziej specyficzne i przemyślane cele, tym bardziej widoczne efekty)

Podsumowując, wyniki ewaluacji pokazały wyraźne przełożenie uczestnictwa w turnusie na konkretne efekty u dzieci. Efekty te można podzielić na trzy poziomy: nowa wiedza/umiejętności, zmiana postawy/postrzegania siebie i zmiany w zachowaniu.

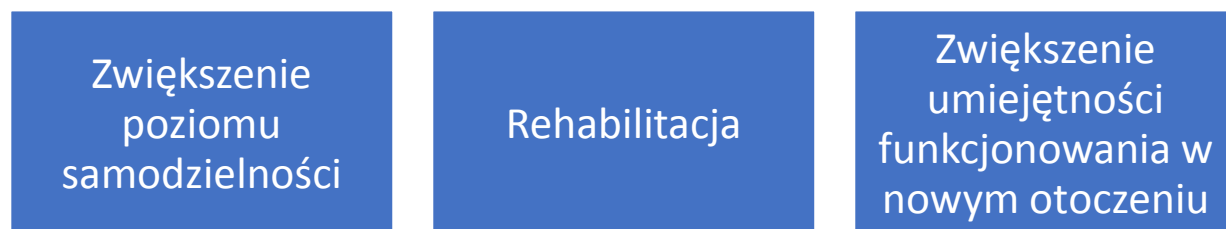
6.1.2 Specyficzne efekty turnusów terapeutyczno-rehabilitacyjnych

Analiza wyników badań ewaluacyjnych pokazała, że turnusy edukacyjne, kolonie i zimowiska przynoszą bardzo podobne efekty uczestnictwa wśród dzieci. Wyjątek stanowią tu turnusy terapeutyczno- rehabilitacyjne, które z racji na swój specyficzny charakter przynoszą częściowo inne rezultaty.

Większość efektów pokrywa się w przypadku wszystkich typów turnusów. Dzieci z różnymi niepełnosprawnościami, które przyjeżdżały do Wisły na turnusy terapeutyczno- rehabilitacyjne podobnie jak uczestnicy turnusów edukacyjnych, kolonii i zimowisk dzięki uczestnictwu zwiększyły

wiarę w siebie, swoje możliwości i zdobyły nowe konkretne umiejętności. Różnica związana jest jednak z udziałem w szeregu zajęć rehabilitacyjnych.

Specyficzne dla tego typu turnusu efekty to:

Poniżej opisana została specyfika każdego z tych efektów:

➤ **Zwiększenie poziomu samodzielności**

Uczestnictwo w Turnusach Uśmiechu wpłynęło na zwiększenie poziomu samodzielności dzieci z różnymi niepełnosprawnościami. Przejawia się to na różne sposoby. Czasami oznacza, że dziecko nauczyło się konkretnych umiejętności samoobsługowych czy związanych z wykonywaniem czynności dnia codziennego, np. samodzielne jedzenie, ubieranie się, mycie itd. Zdarza się też, że efekty mają konkretny związek z przełamaniem lęków związanych z wykonywaniem nowych, nieznanych czynności. Dobrze oddaje to poniższy cytat:

Pamiętam takiego chłopca, on był od pana Andrzeja, nie pamiętam jego imienia. I on się bardzo bał psa i mama cały czas była przy nim. A ja wyczułam, że on może się przełamać, że on może więcej i poprosiłam mamę, żeby poszła i nas zostawiła. No i warunki były bardzo sprzyjające, cała grupa była w takim oczekiwaniu, no i ten chłopiec dał psu jedzenie z ręki i to było wielkie przełamanie. Bo wie pani, to jest tak że ten pies to też rękę polizę i to jest bardzo trudne często dla tych dzieci, zwłaszcza tych z autyzmem. Radość tego dziecka była niesamowita, że jemu się udało. To pamiętam bardzo.
(specjalista współpracujący z Fundacją ING Dzieciom)

Efekty te nie zawsze utrzymują się w czasie, co jest związane ze specyfiką niektórych niepełnosprawności, np. przy spektrum autyzmu może z dnia na dzień nastąpić regres, ale też może się

zdarzyć, że „ścieżki” do nauki nowej umiejętności zostały przetarte i następnym razem nauka idzie szybciej.

➤ Rehabilitacja

Możliwość uczestnictwa w rehabilitacji ma ogromne znaczenie dla dzieci z różnymi niepełnosprawnościami. Rehabilitacja taka w miejscu zamieszkania nie zawsze jest dostępna w wystarczającym wymiarze. Uczestnictwo w turnusie było dla dzieci z niepełnosprawnościami okazją do regularnego uczestnictwa w zajęciach rehabilitacyjnych prowadzonych przez wykwalifikowaną kadrę. Poprawia to kondycję dzieci, wpływa na wzrost konkretnych umiejętności.

Jednocześnie w niektórych przypadkach znaczenie ma sam fakt kontaktu z gabinetem rehabilitacyjnym i możliwość oswojenia się z tego typu przestrzenią. Dzieci, które wcześniej odczuwały lęk przed wejściem do takiego pomieszczenia, a co za tym idzie nie brały udziału w rehabilitacji, w Ośrodku w Wiśle mogą w bezpiecznych warunkach przełamać swoje lęki. Dzięki temu po powrocie z turnusu mogą kontynuować rehabilitację. Dobrze pokazuje to poniższy cytat:

W wielu przypadkach dzieci mają ogromny opór na wejście do pomieszczenia, bo tam wygląda trochę jak w gabinecie lekarskim, ale jak się oswoją to potem to bardzo pomaga rodzicom w kontakcie z innymi ośrodkami rehabilitacyjnymi bo u nas jest jak w gabinecie i znika lęk paniczny przed białym personelem.

(specjalista współpracujący z Fundacją ING Dzieciom)

➤ Zwiększenie umiejętności funkcjonowania w nowym otoczeniu - poza domem i szkołą

Podobnie jak w przypadku uczestników innych typów turnusów, także dla części dzieci z niepełnosprawnościami Turnusy Uśmiechu były jedną z pierwszych możliwości wyjazdu poza miejsce zamieszkania. W przypadku tej grupy bardzo duże znaczenie ma sam fakt przebywania w nowym środowisku. Dla części dzieci były to pierwsze doświadczenia funkcjonowania poza domem i szkołą. Umiejętność spożywania posiłków w nowym miejscu, nocowania w nowym otoczeniu czy styczności z grupą nowych osób to bardzo ważne doświadczenia, które zwiększają samodzielności i ułatwiają codzienne funkcjonowanie.

Rodzice się krępują, żeby gdzieś wyjechać. Początki były trudne, leciały wazy i talerze. Dzieci podobnie funkcjonują, robi się grupa wsparcia i to jest super. Dzieci się dostosowują do nowych warunków, nowych pomieszczeń, więc to jest super doświadczenie(...)

Jest to też nowe doświadczenia w kontaktach z ludźmi, ośrodek jest bardzo otwarty i my się uczymy nawzajem. Tak się mówi, że dzieci z autyzmem to są te gorsze, niegrzeczne, źle wychowane. To jest jakaś absolutna bzdura, nie można mówić w ten sposób. Teraz już jest wyższy poziom świadomości, ale jeszcze 10 lat temu? Nawet w Wiśle do kawiarni jak sobie idziemy, to nikt nie patrzy że dziecko sobie napluje do szklanki. Także społeczeństwo Wisły, to też jest taki kontekst szerszy, uczy się. Bo autyzm, mówi się mało, to nie jest Rain Man i literatura piękna, to są konkretne problemy.

(kierownictwo placówki, która uczestniczyła w turnusie terapeutyczno-rehabilitacyjnym)

Bardzo duże znaczenie dla skali tego efektu ma fakt, że kadra Ośrodka Fundacji ING Dzieciom w stosunku do wszystkich dzieci niezależnie od stopnia ich niepełnosprawności czy społecznego nieprzystosowania odnosi się wspierająco, z troską i szacunkiem.

Warto także zaznaczyć, że efekty turnusów związane z nabyciem nowych kompetencji społecznych czy poprawą umiejętności funkcjonowania w grupie, w przypadku dzieci z różnymi niepełnosprawnościami ma inny charakter niż w przypadku dzieci pełnosprawnych. Często efekty te przejawiają się w podwyższeniu poziomu samokontroli czy nawiązaniu kontaktu z otoczeniem. Dobrze oddaje to poniższy cytat:

Poprzez udział w turnusie nastąpiła integracja i aktywizacja osób niepełnosprawnych m.in. poprzez:

- rozwój deficytowych umiejętności współżycia osób niepełnosprawnych w grupie, warunkujących prawidłowe relacje z rówieśnikami i opiekunami,*
- podwyższenie poziomu samokontroli, koncentracji oraz samooceny,*
- ograniczenie i próby kontrolowania impulsywności oraz gniewu,*
- kształtowanie i promowanie aktywnych form wypoczynku,*
- oddziaływanie na strefę ruchową i sensoryczną, a także na jej funkcjonowanie psychiczne i społeczne,*
- poprawę zdolności manualnych i poprawę sprawności fizycznej,*
- rozwój zainteresowań i umiejętności.*

(kierownictwo placówki, która uczestniczyła w turnusie terapeutyczno-rehabilitacyjnym)

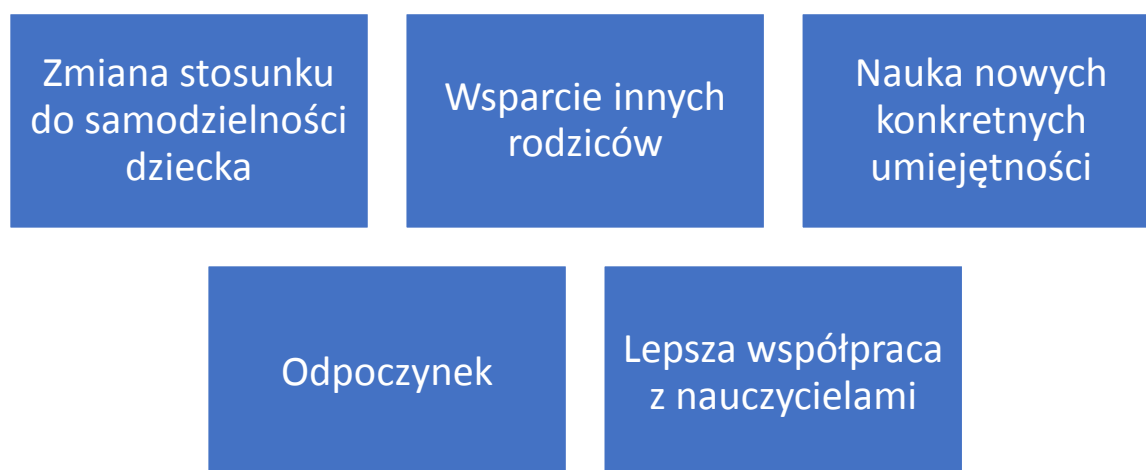
Podsumowując, istnieją pewne specyficzne efekty turnusów terapeutyczno- rehabilitacyjnych. Związane są one przede wszystkim z możliwością wzięcia udziału w różnego rodzaju zajęciach

rehabilitacyjnych i samym faktem przebywania w nowym otoczeniu. Efekty związane ze wzrostem kompetencji społecznych mają w przypadku tej grupy uczestników trochę inny charakter niż w przypadku pełnosprawnych uczestników i częściej wiążą się z takimi umiejętnościami jak poprawa samokontroli.

6.1.3 Efekty wśród rodziców/opiekunów

Rodzice/opiekunowie to grupa, która uczestniczy przede wszystkim w turnusach terapeutyczno-rehabilitacyjnych. Uczestnictwo to przynosi bardzo wyraźne efekty, które przynajmniej częściowo utrzymują się w czasie.

Na podstawie przeprowadzonego badania telefonicznego wspomaganego wywiadami osobistymi, można wyodrębnić następujące efekty Turnusów Uśmiechu wśród rodziców/opiekunów:

Poniżej opisano, na czym dokładnie polegały poszczególne efekty:

➡ **Zmiana stosunku do samodzielności dziecka**

W wyniku uczestnictwa w Turnusie Uśmiechu wspólnie z dzieckiem rodzice/opiekunowie zmieniali swoje nastawienie do możliwości swojego dziecka w zakresie jego samodzielności. Obserwacja dziecka w nowych warunkach, w sytuacji grupowej, a przede wszystkim obserwacja sposobu, w jaki poszczególni specjaliści pracują z dzieckiem wpływa na zmianę przekonania o jego możliwościach.

Rodzice/opiekunowie niejednokrotnie mogli się przekonać, że dziecko jest w stanie samodzielnie wykonać czynności, których nigdy wcześniej nie wykonywało. Dobrze pokazuje to poniższy cytat:

To jest często tak, że się wydaje, że dziecko czegoś nie robi. A potem rodzic widzi, że inne dzieci to robią i że jego dziecko też może.

(specjalista współpracujący z Fundacją ING Dzieciom)

Wsparcie innych rodziców

Turnusy Uśmiechu to dla rodziców/opiekunów możliwość spotkania z innymi osobami w podobnej sytuacji życiowej, wymiany doświadczeń i uzyskania emocjonalnego wsparcia. Jest to bardzo ważny i widoczny efekt turnusów, do którego uczestnicy z tej grupy bardzo często nawiązywali w swoich wypowiedziach. Rodzice/opiekunowie w czasie turnusu mieli okazję porozmawiać o tym, jak radzą sobie na co dzień ze swoją sytuacją i zobaczyć, że nie są w swoich problemach odosobnieni. Dla wielu osób była to pierwsza taka możliwość.

Dodatkowo rodzice/opiekunowie wymieniali się praktycznymi wskazówkami dotyczącymi rehabilitacji dzieci czy codziennego wsparcia ich samodzielności (wymiana informacji o sprzęcie rehabilitacyjnym czy konkretnych metodach działania).

O tym, jak ważny dla rodziców/opiekunów jest ten efekt mówią dobrze poniższe cytaty:

Można było poznać innych rodziców, jeden drugiemu doradzał.

(mama dziecka ze spektrum autyzmu)

Największe efekty, to że można wspólnie usiąść, podzielić się doświadczeniem, swoimi problemami.

(mama dziecka z niepełnosprawnością intelektualną)

Nauka nowych konkretnych umiejętności

Turnusy to także dla rodziców/opiekunów okazja, żeby zdobyć nowe umiejętności. Najczęściej związane były one z wykonywaniem czynności związanych z obsługą dzieci czy też z ich rehabilitacją. Także specjaliści pracujący w czasie turnusów wskazywali, że dawanie rodzicom/opiekunom możliwości wyjścia poza schemat codziennego funkcjonowania z dzieckiem pozwala na naukę nowych umiejętności pomocnych przy czynnościach samoobsługowych czy rehabilitacji. Dobrze oddaje to poniższy cytat:

Rodzice odpoczywają. Ich tryb jest często monotony i osadzony w schematach, które są ważne, ale które też nie pozwalają na nowe rzeczy. A tu jest energia i świeżość, które pozwalają spojrzeć na dziecko z innej perspektywy. M, w ośrodku, staramy się tak to zrobić, żeby i rodzice wyjechali ze spostrzeżeniami, które pozwalają pójść dalej.

Pewne rozterki są wyjaśniane w ciągu tych kilku dni. W schemacie ciężko jest wychwycić rzeczy.

(specjalista współpracujący z Fundacją ING Dzieciom)

Warto dodać, że nowe umiejętności nie zawsze związane były z rehabilitacją dziecka. Zdarzało się, że w czasie turnusu rodzic/opiekun po raz pierwszy zdecydował się na pływanie w basenie czy też wziął udział w wędrowce po górach.

➤ **Odpoczynek**

Bardzo ważnym dla rodziców/opiekunów efektem Turnusów Uśmiechu jest możliwość odpoczynku. Często jest to pierwsza taka możliwość od lat. Uczestnicy z tej grupy doceniali fakt, że mogli spędzić trochę czasu bez dzieci, w komfortowych warunkach i w otoczeniu osób, z którymi mogli porozmawiać o swojej codzienności. Doskonale pokazuje to poniższy cytat:

Dla rodziców, którzy 24 godziny są z tymi dziećmi, to była niesamowita możliwość wytchnienia. To jest coś niesamowitego, to jest taki oddech że te parę dni można inaczej. Można być razem, można rozmawiać o swoich problemach, to jest taka rehabilitacja nawzajem.

(tata dziecka z niepełnosprawnością intelektualną)

➤ **Lepsza współpraca z nauczycielami**

Dzięki obecności na turnusach rodziców wzmocniona została ich współpraca z nauczycielami i kadrami specjalistyczną placówek, do których uczęszczają ich dzieci. Rodzice/opiekunowie mogli zobaczyć, w jaki sposób nauczyciele pracują z dziećmi. Z drugiej zaś strony nauczyciele mieli okazję zaobserwować, w jaki sposób rodzic odnosi się do dziecka i na ile wspiera jego samodzielność. W efekcie współpraca wzmocniła się, co miało znaczenie także po zakończeniu turnusu i w wielu przypadkach jest wykorzystywane przez nauczycieli w codziennej pracy z dzieckiem. Dobrze pokazuje to poniższy cytat:

Zaproszenie rodziców na turnus oznacza, że my tam jesteśmy z rodzicami, a rodzice z dziećmi i tworzy się to słynne powiedzenie „pedagogizacji rodziców” w sposób 100%. Bez takiego kontaktu

pełnego nie da się pracować. My dzięki turnusowi tę pedagogizację rodziców przeprowadziliśmy w naszej szkole w stopniu pełnym, 100%. Tak to nigdy nie ma okazji, żeby być z dzieckiem w nocy, być cały dzień, zobaczyć jak to dziecko funkcjonuje a dzięki turnusom mieliśmy taką okazję.

(kierownik turnusu dla dzieci ze spektrum autyzmu)

Warto podkreślić, że skala tego efektu jest niemożliwa do oszacowania na podstawie uzyskanych danych. Wiadomo jednak, że przynajmniej w ograniczonym zakresie wystąpił on w przypadku turnusów dla szkół specjalnych.

Podsumowując, efekty Turnusów Uśmiechu są widoczne wśród rodziców/opiekunów, którzy w nich uczestniczyli na wielu różnych poziomach. W czasie turnusów rodzice nie tylko mogli odpocząć, ale także uzyskać wsparcie osób w podobnej życiowej sytuacji, zobaczyć możliwości dzieci w zakresie samodzielności i poprawić współpracę z nauczycielami. Przynajmniej część z tych efektów ma charakter trwały i utrzymała się także po powrocie do domu (np. kontakt z innymi rodzicami, zmiana stosunku do samodzielności dziecka).

6.1.4 Efekty wśród kadry

Wyniki przeprowadzonego badania ewaluacyjnego wyraźnie pokazują, że efekty uczestnictwa w turnusach widoczne są także wśród kadry z placówek. Efekty te przejawiają się przynajmniej na trzech polach:

Nauka nowych
konkretnych
umiejętności

Zdobycie zaufania
dzieci - wpływ na
dalszą pracę

Zwiększenie
wiedzy o dzieciach
i ich życiowej
sytuacji

Poniżej opisano, na czym dokładnie polegały poszczególne efekty:

➤ Nauka nowych konkretnych umiejętności

Kadra kierownicza i nauczyciele dzięki uczestnictwu w turnusach mogli zdobyć nowe umiejętności związane z zajmowaniem się grupą dzieci w sytuacji pozaszkolnej. Umiejętności te dotyczą takich sfer jak: organizacja, zarządzanie grupą w czasie wyjazdu, praca z dzieckiem w systemie całodobowym. Ważnym efektem jest nauka funkcjonowania z dziećmi w sytuacji pozaszkolnej.

O tym, jak zróżnicowanych umiejętności kadra mogła się nauczyć w czasie wyjazdu mówi dobrze poniższy cytat:

Nauczyciele po raz pierwszy byli opiekunami dzieci podczas tak długiego wyjazdu. Mogli poznać dzieci z innej strony, w różnego typu sytuacjach. Nauczyli się szybko podejmować decyzje, integrować grupę, reagować właściwie na niespodziewane negatywne zachowanie dzieci. Nauczyli się kreatywności, doskonalili umiejętności interpersonalne w pozaszkolnych sytuacjach.

(kierownik turnusu edukacyjnego)

Dla mnie cenne było podpatrzenie jak wykorzystywać kąpiele w solance do rehabilitacji, jak postępować z dziećmi w czasie wyjścia do teatru, wycieczek plenerowych itp., również rozmowy z rodzicami dzieci.

(nauczycielka ze szkoły specjalnej)

➤ **Zdobycie zaufania dzieci**

Kadra obecna na turnusach pracowała także nad zdobyciem zaufania wśród dzieci. Jest to szczególnie ważne i trudne w przypadku dzieci, które z racji swojej życiowej sytuacji mają trudności w zaufaniu osobom dorosłym. Pobyt w Wiśle był dla nauczycieli szansą na jego zdobycie i pracę na potencjale z tego wynikającym po powrocie do placówki.

Dobrze pokazuje to poniższy cytat:

Jeśli dziecko pozna bardziej wychowawcę, to ma większe poczucie zaufania i jak się coś złego działo w rodzinie, to to dziecko samo przychodzi i mówi „wie pani, znowu rodzice się kłócili”. To już nie było takim tabu, bo było to zaufanie. To jest największa wartość - zdobyć zaufanie dziecka.

(kierowniczka zimowiska)

➤ **Zwiększenie wiedzy o dzieciach i ich sytuacji życiowej**

Turnusy były dla kadry niepowtarzalną możliwością na poznanie dzieci i ich faktycznej sytuacji życiowej. Pozwoliło to nauczycielom na spojrzenie na swoich wychowanków poza dotychczasowym schematem i zobaczenie w wielu osobach potencjału, którego wcześniej nie dostrzegały. Takie wyjście poza stereotypowe i często stygmatyzujące postrzeganie dzieci często owocowało zmianą stosunku do

dzieci i ich możliwości, co z kolei przekładało się na lepsze efekty wspólnej pracy, także po powrocie do placówki. Dobrze pokazuje to poniższy cytat:

Niektóre z tych dzieci to już są dorosłe, niektóre już nawet dzieci urodziły, ale to co zostało, że o tych dzieciach my już nie myślimy schematycznie. Ten pobyt parę godzin na świetlicy to nie jest miernik zachowania dziecka, takie wyjazdy są bardzo ważne żeby zobaczyć jak pracować. Także już nie ma takiego stereotypowego wrzucania w szufladę, dobra, z nim się nic nie da zrobić. Po tych doświadczeniach to my wiemy, że w różnych dziedzinach dziecko może się rozwijać, a nie tylko dokuczać i rozpraszać inne dzieci i my się nauczyliśmy, żeby tych dziedzin szukać.

(kierowniczka zimowiska)

Podsumowując, efekty uczestnictwa turnusów widoczne były także u kadry i przełożyły się na sposób pracy z dziećmi po powrocie z wyjazdu. Nauczyciele mieli możliwość zobaczenia dzieci, z którymi pracują na co dzień w nowych sytuacjach, co umożliwiło zobaczenie w dzieciach i potencjału i możliwości, a także lepsze zrozumienie życiowej sytuacji poszczególnych osób. Dodatkowo, turnusy dały szansę na zdobycia zaufania wśród dzieci.

6.1.5 Wpływ uczestnictwa w turnusach na funkcjonowanie placówek

Uczestnictwo w Turnusach Uśmiechu miało wpływ na funkcjonowanie placówek, które wzięły w nich udział. Wpływ ten jednak jest stosunkowo trudny do zbadania i badanie ewaluacyjne nie przynosi jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, jaka jest jego skala.

Nie ulega jednak wątpliwości, że przynajmniej w części placówek wpływ taki wystąpił i przybierał następujący wymiar:

➤ Prestiż

Uczestnictwo w turnusach dla niektórych placówek wiąże się z prestiżem i przekłada na lepsze postrzeganie szkoły/organizacji lokalnie. Fakt, że placówka uczestniczy w turnusach podkreślany jest często na stronach szkół i innych placówek, które przyjeżdżały do Wisły. Nie bez znaczenia jest fakt, że Fundacja ING Dzieciom traktowana jest jako bardzo poważny partner.

Dobrze pokazuje to poniższy cytat:

To jest prestiżowe na pewno, Jeśli my możemy to powiedzieć rodzicom, że będzie turnus, to jest to wielki atut dla naszej szkoły. Kiedyś też dostaliśmy od banku doposażenie. Szkoła jako cała placówka z tego korzystała. Ta współpraca też taka wizerunkowa, że pracujemy z poważną instytucją i bardzo poważną fundacją.

(kierownik turnusu terapeutyczno-rehabilitacyjnego)

➤ Praktyczne narzędzie do lepszych efektów codziennej pracy

Niektóre placówki wykorzystują możliwość wyjazdu na Turnusy Uśmiechu jako narzędzie w codziennej pracy placówki. Taki sposób wykorzystania turnusów może się przejawiać na różne sposoby:

⇒ W celu wzmocnienia współpracy z rodzicami

Turnusy były dla niektórych placówek, które przyjeżdżały na turnusy terapeutyczno-rehabilitacyjne-, narzędziem do wzmocnienia współpracy z rodzicami/opiekunami. Możliwość współpracy na miejscu, wspólna obserwacja dziecka i uczestnictwo w zajęciach to wielki zasób, z którego placówka może korzystać przez cały rok dla lepszych efektów codziennej pracy:

Cele, które sobie zakładaliśmy - wszystko dla dziecka i pedagogizacja rodziców - to wszystko w 100% zostało osiągnięte. To wszystko owocowało w naszych kontaktach z rodzicami także w sytuacjach pozaszkolnych.

(kierownik turnusu terapeutyczno-rehabilitacyjnego)

⇒ W celu lepszego poznania dzieci, ich życiowej sytuacji i zbudowania zaufania

W badaniu ewaluacyjnym w różnych wypowiedziach powracało przekonanie, że turnusy dają możliwość zdobycia zaufania dziecka. Jest to także ważny efekt z poziomu całej placówki, który może pozytywnie wpłynąć na jej funkcjonowanie. Widać to w następującym cytacie:

Zasada w mojej szkole jest prosta. Jak dziecko kocha, szanuje i akceptuje nauczyciela, to nie ma problemów wychowawczych. Dzieci na miejscu na tych nauczycielach „wiszą”, bo dzieci tego potrzebują. Mają miłość, przytulenie. Nauczyciele te dzieci też lepiej poznają i to się potem przekłada.

(dyrektorka placówki, która przyjeżdżała na turnus edukacyjny)

⇒ Jako narzędzie motywowania dzieci do nauki i poprawy swojego zachowania

Sam fakt możliwości uczestnictwa w turnusach czasami jest wykorzystywany jako narzędzie do motywowania uczniów do nauki i pracy nad sobą, swoim zachowaniem. Bardzo wyrazisty jest tu przykład Szkoły Podstawowej w Zabrze, która możliwość przyjazdu do Wisły traktuje jako nagrodę za poprawę wyników:

Postawiłam dwa warunki - zachowanie na terenie szkoły i w domu - zero uwag. Drugi warunek - nauka. Ja nie mówię, że uczeń z dostatecznego ma być bardzo dobry. Ja mówię, że jak uczeń nie realizował obowiązku szkolnego, to ma zacząć realizować, ma mu się chcieć. Nie chcę mieć celujących samych uczniów, jedni uczniowie są mocniejsi, inni słabsi. Nie liczy się ocena, liczy się efekt i włożony wysiłek.

I jakby czarodziejską różdżką zaczęła się zdrowa rywalizacja o oceny i zachowanie. Dzieciom tak zależało, że jak ktoś np. drzwi kopnął to do mnie biegł i przepraszał, że to się nie powtórzy.

(dyrektorka placówki, która przyjeżdżała na turnus edukacyjny)

➤ Lepsza pozycja w rankingach

Zdarzało się, że dzięki uczestnictwu w turnusach poprawiła się pozycja szkoły w rankingach. Taka sytuacja mogła mieć miejsce wtedy, kiedy uczestnictwo w turnusie było przemyślanym z poziomu długofalowych celów placówki działaniem. Pokazuje to poniższy cytat:

Moja szkoła autentycznie była zawsze na pozycji bardzo niskiej. Moje dzieci nie mają warunków do nauki w domu, bo jest bieda, autentyczne ubóstwo. Tyle, co szkoła wypracuje to tyle mają w głowach i nam te sprawdziany kulały po drodze. Nauczyciele stawali na rzęsach, ale jak rodzice nie wspierają tego to nie ma cudów. U mnie nigdy nie było olimpijczyków, wyniki były słabe. Jedyna

szansa to były Regle. Dwa lata na to pracowaliśmy, ale nam się pozycja w rankingach podniosła. Skoczyliśmy z matematyki w rankingu zabrzańskim o 3 pozycje i z polskiego o 2 pozycje. Zostaliśmy zauważeni nawet w mieście.

(dyrektorka placówki, która przyjeżdżała na turnus edukacyjny)

➤ **Bardzo konkretne wsparcie materialne**

Dla wielu placówek możliwość uczestnictwa w turnusach to było bardzo konkretne wsparcie materialne dające nadzieję na poprawę sytuacji. Pokazują to dobrze poniższe cytaty:

U znacznej grupy mieszkańców, w tym rodziców dzieci dominuje przekonanie, że z racji miejsca zamieszkania są zapomniani i niedostrzegani przez różne instytucje. Czują się marginalizowani. Nieodpłatny udział ich dzieci w tak wspianych turnusach miał bardzo pozytywny wpływ na samopoczucie rodziców i przede wszystkim samych dzieci.

(kierownictwo placówki, która uczestniczyła w koloniach/zimowiskach)

Realizowany projekt odbił się szerokim echem w naszej miejscowości, cieszył się ogromnym zainteresowaniem nawet ze strony postronnych osób, pokazał szkołę i fundację z jak najlepszej strony.

(kierownictwo placówki, która brała udział w turnusie edukacyjnym)

Warto podkreślić, że trudny do wykazania jest wpływ turnusów na funkcjonowanie społeczności lokalnych. Wyniki ewaluacji nie dają jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, jaka jest skala tego wpływu. Na pewno jednak w jakimś zakresie organizacja turnusów terapeutyczno-rehabilitacyjnych wpłynęła na społeczność Wisły. Wyniki badania ewaluacyjnego pokazały, że przez lata zmieniał się stosunek mieszkańców miasta do dzieci ze spektrum autyzmu. Społeczność lokalna stała się bardziej otwarta na dzieci z tą niepełnosprawnością. Nie jest jednak możliwe do określenia, jak dużą zasługę mają tutaj turnusy organizowane przez Fundację ING Dzieciom, a jaki inne turnusy rehabilitacyjne, które odbywają się na terenie Wisły i okolic.

Zmiana jednak na pewno nastąpiła, co pokazuje dobrze poniższy cytat:

To jest bardzo modelowe rozwiązanie dla grupy i jedyna szansa, żeby wyjechać. Nawet jak rodzina jest zamożna, to i tak często nie pojedzie z dziećmi na wczasy ze względu na różne trudności, które

się wiążyć z obecnością dziecka, np. że wyproszą z kawiarni. Tutaj rodzice z tymi dziećmi są w środowisku przyjaznym dla nich i mają przy sobie nas, my w każdej sytuacji jesteśmy w stanie ich obronić. Najpierw się bali iść do kawiarni, a potem ta kawiarnia na nich czekała. To są wielkie plusy i nie jest to żadna ściema, nie jest to kwestia żadnej laurki.

(kierownik turnusu terapeutyczno-rehabilitacyjnego)

Podsumowując, efekty i wpływ uczestnictwa w Turnusach Uśmiechu widoczne są także na poziomie placówek. Skala tego wpływu i efektów jest jednak trudna do oszacowania i w dużej mierze zależy od tego, jak dana placówka przemyślała swoje uczestnictwo pod kątem oczekiwanych rezultatów.

6.2 Studium przypadku - szczegółowa analiza wpływu Turnusów Uśmiechu na wybranych przykładach

Poniżej przedstawiono wpływ Turnusów Uśmiechu na podstawie trzech wybranych placówek:

- Szkoły Podstawowej nr 16 w Zabrze
- Gminy Bojszowy
- Zespołu Szkół Specjalnych nr 8 w Katowicach

6.2.1 Wpływ turnusów edukacyjnych na przykładzie Szkoły Podstawowej nr 16 w Zabrze

„Turnusy Uśmiechu, jako karta przetargowa”

Liczba turnusów, w których placówka wzięła udział: 3

Typ turnusu: edukacyjny

Krótką charakterystyką placówki:

Szkoła Podstawowa nr 16 w Zabrze to placówka samorządowa. W szkole uczy się ok. 200 dzieci. Placówka mieści się w zaniedbanej części Zabrze i uczęszczają do niej dzieci z rodzin w bardzo trudnej sytuacji materialnej.

Krótką charakterystyką uczestników:

Na Turnusy Uśmiechu przyjeżdżały dzieci z klas IV-VI - z każdej klasy po 8 osób. Dzieci były rekrutowane przy zastosowaniu kryterium motywacji do poprawy wyników w nauce i zachowania. Przy rekrutacji nie miało znaczenia kryterium dochodowe ani średnia ocen.

Cele turnusów:

- Zwiększenie motywacji dzieci do nauki i dobrego zachowania

Wpływ i efekty Turnusów Uśmiechu

Dzięki uczestnictwu w Turnusach Uśmiechu zmieniła się sytuacja wewnątrz szkoły. Wykorzystanie możliwości wyjazdu jako narzędzia motywującego do nauki i dobrego zachowania wpłynęło bardzo pozytywnie na dzieci i w widoczny sposób zmieniło ich stosunek do szkoły. Skończyły się interwencje straży miejskiej i policji. Dzieci bardziej dbają o przestrzeń szkolną (dodatkowe znaczenie ma tu fakt, że dzięki wsparciu Fundacji ING Dzieciom i wolontariuszy ING przeprowadzony został remont szkoły). Szkoła zmieniła swoją pozycję w rankingach szkół w Zabrzu i po raz pierwszy z sukcesem wysyła dzieci na olimpiady. Dodatkowo, nauczyciele lepiej znają dzieci i ich codzienną sytuację życiową, co przekłada się na lepsze efekty codziennej pracy pedagogicznej.

Moja szkoła autentycznie była zawsze na pozycji bardzo niskiej. Moje dzieci nie mają warunków do nauki w domu, bo jest bieda, autentyczne ubóstwo. Tyle, co szkoła wypracuje to tyle mają w głowach i nam te sprawdziany kulały po drodze. Nauczyciele stawali na rzęsach, ale jak rodzice nie wspierają tego to nie ma cudów. U mnie nigdy nie było olimpijczyków, wyniki były słabe. Jedyna szansa to były Regle. Dwa lata na to pracowaliśmy, ale nam się pozycja w rankingach podniosła. Skoczyliśmy z matematyki w rankingu zabrzańskim o 3 pozycje i z polskiego o 2 pozycje. Zostaliśmy zauważeni nawet w mieście.

Nie jest tak, że poprawiło nam się nauczanie, bo nauczyciele od wielu lat robili to samo. Poprawiła nam się motywacja dzieci do nauki. One zaczęły chcieć.

(dyrektorka szkoły)

6.2.2 Wpływ kolonii/zimowisk na przykładzie Gminy Bojszowy

„Największa wartość - zdobyć zaufanie dziecka”

Liczba turnusów, w których placówka wzięła udział: 4

Typ turnusu: zimowisko

Krótką charakterystyką placówki:

Bojszowy są gminą wiejską w powiecie bieruńsko-lędzińskim. Turnusy organizowane były przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, który prowadzi cztery placówki wsparcia dziennego (światlice środowiskowe).

Krótką charakterystyką uczestników:

Dzieci z placówek wsparcia dziennego w gminie Bojszowy (4 różne placówki). Przy rekrutacji uczestników brano pod uwagę kryterium dochodowe i kryterium sytuacji rodzinnej. W turnusach brały udział dzieci.

Cele turnusów:

- Zwiększenie samodzielności dzieci
- Praca nad zmniejszeniem izolacji od grupy
- Zwiększenie umiejętności dzieci w radzeniu sobie z emocjami i zachowaniem agresywnym
- Integracja

Wpływ i efekty Turnusów Uśmiechu

Dzięki uczestnictwu w Turnusach Uśmiechu kadra ze świetlic środowiskowych mogła bardzo dobrze poznać dzieci i zdobyć ich zaufanie. Taki cel turnusów założono na początku i udało się go zrealizować. Nauczyciele zobaczyli, w jaki sposób mogą na co dzień pracować z dzieckiem, mieli okazję poznać jego życiową sytuację i zobaczyć je w nowych warunkach. Dzięki temu kadra mogła zobaczyć dzieci w innym świetle i odkryć w nich potencjał, którego wcześniej nie widziała.

Bardzo ważnym efektem uczestnictwa grupy z gminy Bojszowy w turnusach było zdobycie zaufania dzieci, co było wykorzystywane w codziennej pracy pedagogicznej.

Nie ukrywajmy, że każda z nas jakoś sobie te dzieci zaszufładowała i trudno jest dziecko wyciągnąć z szufladki. Nie patrzy się przez ten pryzmat „a bo on już taki jest”, tylko trzeba znaleźć inne zajęcia, możliwości żeby jednak się tak nie zachowywał. I dzięki wyjazdom na turnusy nam się to udało.

(dyrektorka Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, kierowniczka turnusu)

6.2.3 Wpływ turnusów terapeutyczno-rehabilitacyjnych na przykładzie Zespołu Szkół Specjalnych nr 8 w Katowicach

„Triada dzieci-rodzice-nauczyciele”

Liczba turnusów, w których placówka wzięła udział: 10

Typ turnusu: terapeutyczno-rehabilitacyjny

Krótką charakterystyką placówki:

Zespół Szkół Specjalny nr 8 w Katowicach to placówka samorządowa. W szkole uczy się ok. 50 dzieci z różnymi niepełnosprawnościami. Placówka prowadzi też osobny oddział dla dzieci ze spektrum autyzmu, które realizują indywidualny program nauczania.

Krótką charakterystyka uczestników:

Na Turnusy Uśmiechu przyjeżdżały dzieci ze spektrum autyzmu wraz z rodzicami. W każdym turnusie uczestniczył cały oddział szkoły (wszyscy uczniowie z autyzmem), a czasami także absolwenci.

Cele turnusów:

- Rehabilitacja dzieci z uwzględnieniem ich indywidualnych potrzeb i możliwości
- Zwiększenie stopnia współpracy rodzic-nauczyciel

Wpływ i efekty Turnusów Uśmiechu

Dzięki wyjazdom na Turnusy Uśmiechu w Zespole Szkół Specjalnych nr 8 w Katowicach bardzo zacieśniła się współpraca nauczyciele-rodzice-dzieci ze spektrum autyzmu. Nauczyciele mieli okazję zobaczyć, w jaki sposób dzieci funkcjonują z rodzicami i jak widzą samodzielność dziecka. Rodzice zaś mogli obserwować sposób pracy nauczycieli. Dzięki temu wypracowany został wspólny system pracy i zwiększyło się wzajemne zaufanie, a to z kolei przekłada się na jakość pracy z dzieckiem i lepsze efekty działań edukacyjnych i rehabilitacyjnych. Dodatkowo, dla szkoły uczestnictwo w turnusach to poczucie prestiżu i faktyczny atut szkoły na tle innych placówek na terenie Katowic.

Zaproszenie rodziców na turnus oznacza, że my tam jesteśmy z rodzicami, a rodzice z dziećmi i tworzy się to słynne powiedzenie „pedagogizacji rodziców” w sposób 100%. Bez takiego kontaktu pełnego nie da się pracować. My dzięki turnusowi tę pedagogizację rodziców przeprowadziliśmy w naszej szkole w stopniu pełnym, 100%. Tak to nigdy nie ma okazji, żeby być z dzieckiem w nocy, być cały dzień, zobaczyć jak to dziecko funkcjonuje a dzięki turnusom mieliśmy taką okazję.

(kierownik turnusów)

7. Wnioski

Wnioski z przeprowadzonego badania ewaluacyjnego przedstawione zostały w następującym kluczu:

- Wnioski ogólne - odnoszące się Turnusów Uśmiechu jako formy wsparcia dzieci w trudniejszej sytuacji życiowej
- Wnioski dotyczące zasięgu Turnusów Uśmiechu - sformułowane na podstawie przeprowadzonej analizy ilościowej
- Wnioski dotyczące efektów i wpływu - odnoszące się do efektów turnusów wśród uczestników, kadry i wpływu uczestnictwa na placówki
- Wnioski dotyczące rekrutacji placówek
- Wnioski dotyczące formułowania celów turnusów
- Wnioski dotyczące programu turnusów

7.1 Wnioski ogólne

Przeprowadzona analiza pozwala na sformułowanie następujących ogólnych wniosków dotyczących Turnusów Uśmiechu:

 Turnusy Uśmiechu to bardzo profesjonalnie zorganizowane i wysokiej jakości merytorycznej wsparcie dla dzieci w trudniejszej sytuacji życiowej.

Na wysoką ocenę turnusów składa się wiele czynników, wśród których przede wszystkim warto wymienić: bardzo dobrą organizację, profesjonalną i zaangażowaną kadre, atrakcyjny program, bardzo dobre warunki zakwaterowania i przyjazną atmosferę panującą na turnusach. Turnusy postrzegane są jako bardzo przemyślana forma wsparcia, a uczestnictwo w nich przynosi wymierne korzyści zarówno uczestnikom, jak i całym placówkom które w nich uczestniczą.

Turnusy pozytywnie na tym tle odróżniają się od innych turnusów, w których placówki biorą udział (kolonie/zimowiska współfinansowane przez urzędy miast czy urzędy marszałkowskie)- program oferowany przez Fundację ING Dzieciom jest dużo bogatszy, a warunki zakwaterowania bardziej komfortowe. Dużym atutem jest także fakt, że w czasie turnusów zapewniona jest opieka medyczna.

 Misja i wartości Turnusów Uśmiechu skoncentrowane są wokół przekonania, że z dziećmi należy pracować na potencjale, a nie na ograniczeniach. Dzieci, ich potrzeby i bezpieczeństwo są zawsze w centrum uwagi.

To, co jest charakterystyczne dla Turnusów Uśmiechu to praca na potencjale/możliwościach dziecka, a nie na jego ograniczeniach. Takie przekonanie jest niepisaną misją turnusów i definiowane jest podobnie przez pracowników, współpracowników i kadrę z placówek.

Szacunek do dziecka, poszanowanie jego godności i indywidualnych potrzeb to wartości, które przewijają się na każdym etapie organizacji Turnusów Uśmiechu.

Turnusy terapeutyczno- rehabilitacyjne dla dzieci ze spektrum autyzmu i ich rodziców/opiekunów to modelowe wsparcie dla tej grupy.

Turnusy terapeutyczno- rehabilitacyjne dla dzieci ze spektrum autyzmu to bardzo wyspecjalizowana forma wsparcia dla tej grupy. Przez lata Fundacja ING Dzieciom zdobyła bardzo duży *know how* w tym zakresie i stworzyła rozwiązanie, które może być uznane za modelowe. Model ten obejmuje: sposób organizacji turnusu dla tej grupy, standardy pracy z dziećmi i rodzicami/opiekunami, wytyczne dotyczące programu.

Turnusy to bardzo duże wsparcie materialne zarówno dla placówek, jak i uczestników.

Fakt, że turnusy są w 100% finansowane przez Fundację ING Dzieciom ma bardzo duże znaczenie dla placówek, które biorą w nich udział. Wkład własny przynajmniej w przypadku części placówek wykluczałby uczestnictwo. Turnusy są traktowane jako bardzo duże wsparcie materialne. W wielu przypadkach dzięki nim uczestnicy po raz pierwszy wyjechali poza teren własnej gminy czy powiatu, a dzieci z niepełnosprawnościami mogły korzystać z rehabilitacji, która normalnie jest dla nich niedostępna z powodów finansowych.

Wielkim atutem turnusów jest kadra i współpracownicy Ośrodka.

Ewaluacja wyraźnie pokazała, że pracownicy i współpracownicy fundacji są jednym z największych atutów turnusów. Wpływa na to przede wszystkim ich podejście do dzieci (z szacunkiem, poszanowaniem godności, miłością) i profesjonalizm w działaniu. Profesjonalizm ten przejawia się zarówno w perfekcyjnej organizacji turnusów, jak i w wysokiej jakości zajęciach specjalistycznych (rehabilitacja, dogoterapia itd.) Praca i zaangażowanie kadry Ośrodka zostało zauważone i docenione zarówno przez uczestników (dzieci, rodzice/opiekunowie), jak i kadrę beneficjentów.

Warto podkreślić, że wniosek ten odnosi się do wszystkich pracowników i współpracowników niezależnie od funkcji, którą pełnią.

Ośrodek, w którym odbywają się Turnusy Uśmiechu ma bariery architektoniczne, które w bardzo znaczący sposób utrudniają uczestnictwo osobom z ograniczeniami motorycznymi.

Badanie ewaluacyjne obejmowało turnusy, które odbywały się przed modernizacją budynku ośrodka w Wiśle. Ośrodek Fundacji ING Dzieciom był i nadal częściowo jest niedostosowany do potrzeb uczestników z niepełnosprawnością ruchową (schody). Zdarza się, że dzieci z problemami w poruszaniu się nie przyjeżdżają na turnusy, chociaż pozostałe dzieci z danej placówki mają taką możliwość. W efekcie utrudniona jest ich integracja z resztą grupy.

Warto jednak wyraźnie podkreślić, że pracownicy Fundacji ING Dzieciom są otwarci na poszukiwanie rozwiązań, które umożliwią uczestnictwo dzieciom z niepełnosprawnościami mimo istniejących barier.

Ośrodek jest bardzo dobrze wyposażony do obsługi turnusów, brakuje jednak boiska/obiektu sportowego.

Analiza wyników przeprowadzonego badania ewaluacyjnego wyraźnie pokazała, że Ośrodek Fundacji ING Dzieciom jest bardzo dobrze wyposażony i posiada pełne zaplecze do organizacji turnusów. Na taką ocenę wpływa fakt, że w Ośrodku jest wyposażona sala rehabilitacyjna, integracji sensorycznej i bardzo dobre warunki w pokojach. Duże znaczenie ma przemyślenie rozwiązań pod kątem dzieci (np. możliwość wieszania rysunków na ścianach).

Jedynym minusem jest brak obiektu sportowego w bezpośrednim otoczeniu Ośrodka.

7.2 Zasięg Turnusów Uśmiechu

Przeprowadzona ilościowa analiza danych geograficznych pozwala na sformułowanie następujących wniosków odnoszących się do zasięgu Turnusów Uśmiechu:

Wsparcie w postaci Turnusów Uśmiechu nie ma charakteru ogólnopolskiego.

W Turnusach Uśmiechu uczestniczyły 93 placówki. Największe wsparcie trafiło do województwa śląskiego, z którego wywodzi się aż 1/3 wszystkich placówek, które przyjeżdżały na turnusy. Dodatkowo, placówki które do Wisły przyjeżdżają najczęściej też w większości przypadków są z tego województwa. Powoduje to bardzo dużą koncentrację wsparcia w tym jednym regionie.

Jednocześnie, są aż trzy województwa z których nigdy żadna szkoła, świetlica czy stowarzyszenie nie przyjechały do Wisły (podlaskie, kujawsko-pomorskie, pomorskie).

Duża koncentracja wsparcia w kilku placówkach

Dziesięć placówek, które przyjeżdżały do Wisły częściej niż pozostali uczestniczyli w sumie w 1/3 turnusów. Rekordzista przyjeżdża na Turnusy Uśmiechu od 10 lat.

Taka sytuacja ma zarówno swoje plusy, jak i minusy. Koncentracja wsparcia w wybranych placówkach sprawia, że wsparcie jest bardziej długofalowe, a przez to trwalsze. Jednocześnie placówki takie mają możliwość wykorzystywania możliwości uczestnictwa w turnusach jako narzędzia w codziennej pracy z dziećmi, co może pozytywnie wpływać na funkcjonowanie całej placówki. Ewaluacja pokazała, że są placówki które wokół turnusów budują strategię pracy z uczniami czy też z rodzicami. Dodatkowo, stała współpraca z Fundacją ING Dzieciom jest dla takich placówek, a zwłaszcza szkół atutem odróżniającym ją pozytywnie od konkurencji.

Z drugiej jednak strony duża koncentracja wsparcia zmniejsza zasięg programu i sprawia, że mniej placówek ma możliwość przyjazdu do Wisły.

Wsparcie najczęściej trafia do placówek samorządowych, w tym przede wszystkim do szkół.

Najczęściej na Turnusy Uśmiechu przyjeżdżają placówki prowadzone przez samorządy, przede wszystkim szkoły. Konsekwencją takiego stanu rzeczy jest fakt, że wsparcie w postaci turnusów trafia przede wszystkim do placówek finansowanych z pieniędzy publicznych, które finansowanie wypoczynku dzieci mają w swoich zadaniach ustawowych. W efekcie Fundacja ING Dzieciom częściowo wyręcza samorządy z realizacji zadań, nie wymagając od nich partycypacji w kosztach. Z drugiej strony nie bez znaczenia jest fakt, że dla wielu placówek publicznych wyjazd na turnus byłby niemożliwy bez wsparcia fundacji, gdyż nie wszystkie gminy stać na finansowanie kolonii i zimowisk.

7.3 Rekrutacja na Turnusy Uśmiechu

Wyniki ewaluacji pozwalają na sformułowanie następujących wniosków związanych z rekrutacją placówek na Turnusy Uśmiechu:

Zasady rekrutacji na turnusy są dla placówek mało przejrzyste.

Kierownicy placówek, które uczestniczyły w Turnusach Uśmiechu do roku 2016 uważają, że rekrutacja na wyjazdy jest przejrzysta. Mimo tego często nie są w stanie wskazać, jakimi kryteriami Fundacja ING Dzieciom kieruje się w rekrutacji, a uczestnictwo w turnusie traktują jak „dar od losu” i wygraną na loterii. Nie wiedzą też, czy i na jakich zasadach mogą do Wisły pojechać kolejny raz.

Warto także zaznaczyć, że informacje o tym, że Fundacja ING Dzieciom finansuje turnusy rozchodzi się pocztą pantoflową, najczęściej poprzez pracowników ING Banku Śląskiego lub poprzez kadrę z placówek, która już w turnusach uczestniczyła.

Wszystko to sprawia, że kierownictwo placówek i nauczyciele nie czują wpływu na proces rekrutacji i uważają, że jest on od nich niezależny. Brakuje wyraźnego określenia zasad i kryteriów rekrutacji, które pozwoliłyby na zwiększenie przejrzystości tego procesu.

7.4 Cele Turnusów Uśmiechu

Przeprowadzona analiza umożliwia sformułowanie następującego wniosku odnoszącego się do celów Turnusów Uśmiechu:

 Dobrze określony cel jest ważnym czynnikiem wpływającym na efektywność turnusów.

Przeprowadzona ewaluacja wyraźnie pokazała, że to, w jaki sposób kadra z placówki określi cel turnusu ma wyraźnie przełożenie na efekty. Im bardziej specyficzny i przemyślany cel, tym to przełożenie jest większe. Dodatkowo na podstawie analizy wyników badania można wnioskować, że ważne jest określenie celu nie tylko z poziomu uczestników, ale także z poziomu placówki. Jeśli placówka określała cel turnusu w odniesieniu do swojej strategii działania, a możliwość wyjazdu traktowała jako jedno z narzędzi do osiągnięcia długofalowego celu to wtedy efekty są wyraźnie większe.

7.5 Program Turnusów Uśmiechu

 Program Turnusy Uśmiechu oferowany przez Fundację ING Dzieciom jest bardzo dobry i nie wymaga rozbudowywania.

Program **Turnusy Uśmiechu** oceniany jest bardzo dobrze. Wyniki analizy danych z ewaluacji pokazały, że oferta obejmująca różne aktywności i atrakcje jest określana jako bogata, różnorodna i uwzględniająca potrzeby dzieci, wynikające z różnych niepełnosprawności. Jest on także dużo bardziej atrakcyjny niż programy turnusów, które finansowane są z pieniędzy samorządowych. Pula atrakcji oferowanych przez Fundację ING Dzieciom jest wystarczająca nawet dla placówek, które uczestniczyły w turnusach kilka razy. Dodatkowo warto zaznaczyć, że sam fakt organizacji turnusów w Wiśle jest bardzo dużym plusem. Miejscowość ma bowiem bogate zaplecze sportowo-turystyczne i oferuje dużo atrakcji w tym: trasy górskie, darmowe boiska „Orlik”, basen, muzea, deptak itd.

Warto w tym miejscu wyraźnie rozdzielić Program Turnusy Uśmiechu oferowany przez Fundację od programów poszczególnych turnusów opracowywanych przez kadrę z placówek. Te drugie przygotowywane są indywidualnie przez każdą placówkę w odpowiedzi na potrzeby konkretnej grupy docelowej. Wyniki badania ewaluacyjnego wskazały, że dobrze przygotowane programy turnusów

mają duży wpływ na jakość i przebieg wyjazdu, niezależnie od tego ile i jakich atrakcji zapewni Fundacja ING Dzieciom.

 Wielką zaletą Turnusów Uśmiechu jest to, że program turnusu jest ustalany wspólnie przez pracowników Fundacji ING Dzieciom i kadrę placówki, w sposób partnerski i przy uwzględnieniu specyficznych potrzeby uczestników .

Partnerskie traktowanie kadry z placówek i elastyczne podejście przy ustalaniu programu jest bardzo dużym atutem i wpływa na jakość i poziom merytoryczny turnusów. Ewaluacja wyraźnie pokazała, że możliwość takiego partnerskiego ustalania programu jest bardzo ceniona przez kadrę i kierownictwo turnusów. Dodatkowo znaczenie ma fakt, że program można na bieżąco dostosowywać do potrzeb dzieci.

7.6 Wnioski dotyczące efektów i wpływu Turnusów Uśmiechu

W zakresie efektów i wpływów możliwe jest sformułowanie następujących wniosków:

 Turnusy przynoszą wymierne efekty wśród uczestników, rodziców/opiekunów i kadry

Efekty w przypadku dzieci związane są przede wszystkim z nauką nowych umiejętności, poszerzeniem wiedzy o świecie i możliwością doświadczenia nowych rzeczy. Bardzo ważnym efektem uczestnictwa w turnusie jest zwiększenie zaufania do dorosłych i wiary we własne możliwości. Dzięki temu, że turnusy odbywają się w bardzo dobrych warunkach i w otoczeniu dorosłych przychylnych dzieciom, są dla nich bardzo ważnym doświadczeniem bezpieczeństwa, komfortu i zaufania. W przypadku dzieci z niepełnosprawnościami efektem turnusów jest także zwiększenie poziomu samodzielności.

Efekty turnusów często utrzymują się w czasie.

Efekty w przypadku rodziców/opiekunów związane są przede wszystkim ze zmianą stosunku do samodzielności dziecka. Rodzice/opiekunowie lepiej współpracują z nauczycielami oraz nabywają nowe umiejętności (np. związane z samodzielnością dziecka). W czasie turnusów tworzą się nieformalne grupy wsparcia dające rodzicom/opiekunom szansę na rozmowę z osobami w podobnej sytuacji życiowej. Ważnym efektem takiego turnusu jest też to, że rodzice/opiekunowie mogą odpocząć. Często jest to pierwszy odpoczynek od lat.

Efekty Turnusów Uśmiechu widoczne są także wśród kadry, która brała w nich udział (nauczyciele, kadra kierownicza, specjaliści). W przypadku tej grupy jest to przede wszystkim nauka nowych umiejętności organizacyjnych i specjalistycznych (np. związanych z rehabilitacją), a także poszerzenie

wiedzy o dzieciach i ich sytuacji rodzinnej w sytuacji pozaszkolnej/nieformalnej. Wiedza ta jest często wykorzystywana do dalszej pracy z dzieckiem.

 Efekty turnusów najbardziej są widoczne tam, gdzie wsparcie było przemyślane i stanowiło element strategii działania (dobrze określone cele).

Duży wpływ na utrzymywanie się efektów w czasie ma to, na ile dana placówka wykorzystywała uczestnictwo w turnusie jako narzędzie do osiągnięcia bardziej długofalowych celów (np. wyjazd na turnus jako narzędzie do motywowania ucznia do poprawy wyników w nauce). Ewaluacja wyraźnie pokazała, że im bardziej przemyślany cel, tym większe i trwalsze efekty.

 Wpływ Turnusów Uśmiechu jest widoczny wśród placówek, które wzięły w nich udział.

Uczestnictwo w Turnusach Uśmiechu miało wpływ na funkcjonowanie placówek, które wzięły w nich udział. Wpływ ten jednak jest stosunkowo trudny do zbadania i badanie ewaluacyjne nie przyniosło jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, jaka jest jego skala. Możliwe jest jednak określenie, że wpływ ten ma przynajmniej dwa wymiary:

⇒ Prestiż i lepsza lokalna pozycja placówki

Udział w Turnusach Uśmiechu często wiąże się ze wzrostem prestiżu i zmianą pozycji placówki na lokalnej mapie. Ma to związek z tym, że Fundacja ING Dzieciom postrzegana jest jako bardzo poważny partner, a wsparcie w postaci Turnusów Uśmiechu to konkretne wsparcie materialne. Na Turnusy Uśmiechu niejednokrotnie przyjeżdżały placówki biedne, zaniedbane a nawet przeznaczone do zamknięcia. Uczestnictwo w programie Fundacji dawało szansę na zmianę postrzegania sytuacji danej placówki.

⇒ Zmiana pozycji w rankingach

Zdarza się, że dzięki możliwości uczestnictwa w Turnusach Uśmiechu placówka poprawia swoją pozycję w rankingach. Dotyczy to zwłaszcza szkół, które kilkakrotnie uczestniczyły w turnusach edukacyjnych lub terapeutyczno-rehabilitacyjnych i miały dobrze określone cele i oczekiwane efekty turnusu.

8. Rekomendacje i dylematy związane z funkcjonowaniem Turnusów Uśmiechu

Wyniki przeprowadzonej ewaluacji pozwalają na sformułowanie kilku rekomendacji, a także zarysowują dylematy, które warto przedyskutować wewnątrz organizacji. Poniżej opisano zarówno te pierwsze, jak i drugie.

Wsparcie dla dzieci czy wsparcie także dorosłych osób z niepełnosprawnościami?

Zdecydowana większość turnusów, niezależnie od ich typu skierowana była do dzieci. Zdarzają się jednak turnusy skierowane do dorosłych osób z niepełnosprawnościami (osób zależnych) i ich rodziców/opiekunów. Warto wyraźnie podkreślić, że są to turnusy zupełnie innego typu. Dorosłe zależne osoby z różnymi niepełnosprawnościami, nawet jeśli nie są zdolne do samodzielnego funkcjonowania, pozostają osobami dorosłymi.

Rekomendowane jest wyraźne wyodrębnienie tego typu turnusów i zmiana nazwy w taki sposób, by nie sugerowała że są to turnusy dla dzieci albo podjęcie decyzji o rezygnacji z organizowania turnusów skierowanych do tej grupy. Decyzja taka powinna być podjęta w odniesieniu do misji celów Fundacji ING Dzieciom.

Wsparcie wybranych regionów czy wsparcie ogólnopolskie?

Ponad 30% wsparcia w postaci Turnusów Uśmiechu trafiło do województwa śląskiego. Z tego regionu przyjeżdżało na turnusy najwięcej placówek i przyjeżdżały najczęściej. Z drugiej strony są regiony Polski, z których żadna placówka nigdy nie była na turnusie organizowanym przez Fundację ING Dzieciom.

Jednocześnie wyniki ewaluacji pozwalają na wykazanie związku przyczynowo - skutkowego pomiędzy liczbą turnusów, w których uczestniczyła placówka a ich wpływem i trwałością efektów. Na podstawie przeprowadzonych badań trudno jednak określić, czy i na ile wzrost ten jest proporcjonalny.

Istnieje zatem potrzeba odpowiedzi na pytanie, czy celem działań Fundacji ING Dzieciom jest jak najszerszy zasięg wsparcia (ogólnopolskie wsparcie dla jak największej liczby placówek), czy też trwałe efekty i wyraźny wpływ (związany ze wspieraniem mniejszej liczby placówek, ale bardziej regularnie).

Charytatywna pomoc czy mądre wsparcie?

Turnusy Uśmiechu to wysokiej jakości merytoryczne wsparcie dzieci w trudniejszej życiowej sytuacji. W czasie turnusów oferowane są nie tylko atrakcje sportowo-turystyczne, ale też

specjalistyczne wsparcie w postaci rehabilitacji, dogoterapii itd. Program turnusów jest przemyślany pod kątem potrzeb wynikających ze specyficznej sytuacji dzieci (niepełnosprawność, zagrożenie wykluczeniem z powodu ubóstwa czy sytuacji rodzinnej itp.) Wśród kadry, która uczestniczyła w turnusach zarówno po stronie placówek jak i Fundacji ING Dzieciom istnieje zgoda co do tego, że misja i wartości tych wyjazdów skoncentrowane są wokół takich zagadnień jak: poszanowanie indywidualnej godności dziecka, szacunek, praca na potencjale, a współpraca z rodzicami i kadrą placówki opiera się na zasadach partnerstwa. Tak zdefiniowany program, cele i misja turnusów sprawiają, że można je uznać za przemyślaną i ukierunkowaną na konkretne efekty formę wsparcia.

Jednocześnie na poziomie komunikowania o turnusach, a także ich odbioru przez kadrę i uczestników turnusy funkcjonują jako pomoc o charakterze charytatywnym. O pracownikach Fundacji ING Dzieciom, którzy odpowiedzialni są za rekrutację placówek mówi się używając takich określeń jak „anioły”, „spadli nam z nieba”. O uczestnikach turnusów mówi się jako o „podopiecznych”.

Na poziomie języka występuje zatem sprzeczność z misją i celami Turnusów Uśmiechu. Istnieje potrzeba refleksji nad podejściem, które Fundacja chce promować (pomoc *versus* wsparcie) i językowej refleksji nad tym zagadnieniem. Oczywiście, rozstrzygnięcie tego dylematu nie musi oznaczać zmiany w podejściu do uczestników czy placówek, ale bardziej uważne używanie języka którym Fundacja komunikuje swoje działania, w tym podmiotowe traktowanie uczestników i współtwórców Programu Turnusy Uśmiechu.

8.1 Rekomendacje

Utrzymanie Turnusów Uśmiechu w takiej formule merytorycznej i organizacyjnej, w jakiej funkcjonują do tej pory

Turnusy w takiej formule w jakiej funkcjonują obecnie są bardzo dobrze oceniane przez wszystkie grupy (uczestników, kadrę z placówek, pracowników i współpracowników Fundacji ING Dzieciom). Program wyjazdów postrzegany jest jako atrakcyjny i wysokiej jakości merytorycznej. Efekty i wpływ turnusów są widoczne i utrzymują się w czasie.

Rekomenduje się zatem dalszą organizację Turnusów Uśmiechu w takiej merytorycznej formule, w jakiej funkcjonowały do tej pory.

Szczególnie istotne wydaje się utrzymanie kadry współpracującej z Fundacją przy turnusach. Kadra jest bowiem jednym z głównych atutów turnusów, wpływa na ich jakość i odbiór zewnętrzny.

Promocja turnusów terapeutyczno-rehabilitacyjnych dla dzieci ze spektrum autyzmu jako modelowego rozwiązania dla tej grupy

Kadra Fundacji ING Dzieciom ma ogromne doświadczenie i wiedzę w zakresie tego, jak zaplanować i zorganizować turnus dla dzieci ze spektrum autyzmu i ich rodziców/opiekunów. Nawet przy założeniu, że model wsparcia dla tej grupy realizowany przez każdą z placówek częściowo się różni, to wciąż jego kluczowe elementy pozostają niezmienione. Wśród tych elementów należy wymienić:

- ⇒ Cele turnusów
- ⇒ Główne założenia programowe
- ⇒ Rola zajęć rehabilitacyjnych i sposób ich prowadzenia
- ⇒ Sposób przygotowania Ośrodka na przyjęcie dzieci ze spektrum autyzmu
- ⇒ Kompetencje kadry
- ⇒ Standardy pracy z dzieckiem
- ⇒ Standardy pracy z rodziną/otoczeniem

Warto rozważyć spisanie rozwiązania jako pewnego modelu wsparcia, a następnie podjąć próbę jego upowszechnienia. Szersze wykorzystanie tak merytorycznego rozwiązania może przyczynić się do podniesienia jakości wsparcia dla dzieci ze spektrum autyzmu w większej skali niż jest to prowadzone obecnie przez Fundację ING Dzieciom. Wypracowane rozwiązanie może być wykorzystywane przez różne placówki wspierające dzieci ze spektrum autyzmu- od szkół specjalnych po fundacje i stowarzyszenia wspierające dzieci z tą niepełnosprawnością. W przypadku, gdy taka placówka zdecyduje się na zorganizowanie wyjazdu rehabilitacyjnego będzie mogła skorzystać z doświadczeń Fundacji ING Dzieciom, zastosować sprawdzone już rozwiązania i dzięki temu uniknąć wielu błędów

Jednocześnie taki spisany model wsparcia może być wykorzystywany przez te grupy dzieci ze spektrum autyzmu, które przyjeżdżają na Turnus Uśmiechu i nie mają pełnej wiedzy o tym, jak zaplanować taki wyjazd, określić jego cele i program.

Wyraźne określenie kryteriów rekrutacji

Rekrutacja na Turnusy Uśmiechu, chociaż z perspektywy osób za nią odpowiedzialnych po stronie Fundacji jest działaniem przemyślanym i opartym o konkretne kryteria, w opinii kadry z placówek w niej uczestniczących traktowana jest jak „wygrana na loterii”. Oznacza to, że kryteria tej rekrutacji nie są upowszechnione i jasne dla placówek, które chcą uczestniczyć w turnusach.

Istnieje potrzeba jasnego określenia tych kryteriów i przekazania wiedzy o nich kierownictwu placówek, które ubiegają się o wsparcie.

Działanie takie będzie miało pozytywne skutki przynajmniej dwutorowo. Po pierwsze, umożliwi kadrze z placówek wykorzystanie uczestnictwa w turnusach jako narzędzia w pracy z dziećmi, które ułatwia osiągnięcie określonych celów długoterminowych (większa przewidywalność, czy placówka ma szansę wziąć po raz kolejny udział w turnusie). Po drugie, zniesie poczucie że uczestnictwo w turnusach związane jest z „dobrym sercem” pracowników Fundacji i wprowadzi przekonanie, że wsparcie udzielane jest w oparciu o konkretne i obiektywne kryteria.

Dzięki jasnym i zrozumiałym dla wszystkich kryteriom rekrutacji kadra i kierownictwo placówek zyska przekonanie, że ma realny wpływ na otrzymanie wsparcia w postaci wyjazdu na turnus i wie, od czego to zależy. Jednocześnie zniknie poczucie, że wyjazd na Turnusy Uśmiechu związane są z „wygraną na loterii” lub „darem od losu”.

Rekomendowane jest także utrzymanie jakościowej oceny placówek (wizyta przedstawiciela fundacji przed przyjęciem placówki na turnus). Taka możliwość weryfikacji placówki, jej faktycznych potrzeb i możliwości organizacyjnych wydaje się nieodzowna przy tej formie wsparcia.

 Promowanie jako dobrych przykładów tych placówek, które w sposób specyficzny i przemyślany określiły cel turnusu nie tylko w odniesieniu do uczestników, ale także całej placówki

Wyniki badania ewaluacyjnego wyraźnie pokazały, że przemyślany i dobrze określony cel ma bezpośrednie przełożenie na efekty turnusów i ich trwałość w czasie. Rekomenduje się zatem uwzględnienie w kryteriach rekrutacji tego, na ile cel określany przez daną placówkę jest specyficzny i przemyślany w kontekście oczekiwanych efektów. Jednocześnie rekomenduje się promowanie takich placówek, które uczestnictwo w turnusie postrzegają w szerszych kategoriach i traktują je jako narzędzie do osiągnięcia bardziej długoterminowych celów placówki. Jako modelowe rozwiązanie w tym zakresie można uznać Szkołę Podstawową nr 16 w Zabrzu (turnusy edukacyjne) i Zespół Szkół Specjalnych nr 8 w Katowicach (w pierwszych latach uczestnictwa w turnusach).

8.2 Dylematy:

9. Spis wykresów

Wykres 1 Podział turnusów ze względu na typ (N-93) 9

Wykres 2 Forma prawna placówek, które przyjeżdżały na Turnusy Uśmiechu (N-93) 9

Wykres 3 Turnusy w podziale na formę prawną placówki, które w nich uczestniczyły (N-184).....	10
Wykres 4 Podział placówek ze względu na rodzaj (N-93).....	11
Wykres 5 Podział turnusów ze względu na rodzaj placówek	12
Wykres 6 Podział placówek ze względu na województwa (N-93).....	13
Wykres 7 Podział placówek ze względu na liczbę turnusów, na które przyjeżdżały do Wisły (n-93) ..	14
Wykres 8 Dzieci- podział ze względu na płeć (N-6851)	16
Wykres 9 Dzieci- podział ze względu na województwo (N-6851)	16
Wykres 10 Rodzic i inne osoby spokrewnione- podział ze względu na województwo (N-766).....	18
Wykres 12 Podział uczestników badania, ze względu na liczbę turnusów w których placówka wzięła udział	19
Wykres 13 Podział placówek które wzięły udział w badaniu ze względu na typ uczestników (N-35)..	20
Wykres 15 Ogólna ocena Turnusów Uśmiechu (N-35).....	22
Wykres 16 W jakim stopniu efekty uczestnictwa są widoczne wśród uczestników/uczestniczek? (N-35).....	37

10. Spis tabel

Tabela 1 Lista placówek, które najczęściej uczestniczyły w Turnusach Uśmiechu	14
Tabela 2 Miejscowości, z których dzieci najczęściej przyjeżdżały na Turnusy Uśmiechu	17
Tabela 3 Rodzice i inne osoby z otoczenia, podział ze względu na płeć (N-766)	17